

**FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI
HUZURIDAGI PEDAGOG KADRLARNI
QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING
MALAKASINI OSHIRISH MINTAQAVIY
MARKAZI**

**NEMIS TILI FANINI O'QITISHDA
ZAMONAVIY METODIKALAR**

Modulning ishchi dasturi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2025-yil 30-dekabrda oliy ta'lim muassasalari pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish yo'nalishlari o'quv reja va dasturlariga muvofiq ishlab chiqilgan

Tuzuvchi:

FarDU nemis va fransuz tillari kafedrası,
dotsenti Sh.Asqarova

Taqrizchilar:

FarDU chet tillari fakulteti professori
M.Kaxarova

Ishchi o'quv dasturi FarDU Ilmiy Kengashining qarori bilan tasdiqqa tavsiya qilingan (2025-yil 27- dekabrda 5- sonli bayonnoma).

I. ISHCHI DASTUR KIRISH

Dastur O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 2-sentyabrda tasdiqlangan “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-dekabrda “Iqtidorli yoshlarni saralab olish tizimi va akademik litseylar faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4910-son hamda Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 1-iyundagi “Akademik litseylar rahbar va pedagog xodimlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to‘g‘risida”gi 296-son Qarorlarida belgilangan ustuvor yo‘nalishlar mazmunidan kelib chiqqan holda tuzilgan bo‘lib, u zamonaviy talablar asosida malaka oshirish jarayonlarining mazmunini takomillashtirish hamda akademik litseylar pedagog xodimlarining kasbiy kompetentligini muntazam oshirib borishni maqsad qiladi.

Dastur doirasida berilayotgan tayanch modullari mavzulari orqali akademik litseylarda faoliyat olib borayotgan pedagog xodimlarning nemis tili fanini o‘qitishda zamonaviy metodikalarni qo‘llash darajasini oshirish hisobiga ularning pedagogik mahorat va kasbiy kompetentligini muntazam takomillashtirish bilan birgalikda pedagog xodimlarning ehtiyojlari asosida tanlab olingan tanlov modullari bo‘yicha bilim, ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lishlari ta‘minlanadi.

Kursning maqsadi va vazifalari

Akademik litseylar pedagog xodimlarining malakasini oshirish kursining **maqsadi** pedagog xodimlarning o‘quv-tarbiyaviy jarayonlarini yuqori ilmiy-metodik darajada ta‘minlashlari uchun zarur bo‘ladigan kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalarini muntazam yangilash, kasbiy kompetentligi va pedagogik mahoratining uzluksiz rivojlanishini ta‘minlashdan iborat.

Kursning **vazifalariga** quyidagilar kiradi:

- pedagog kadrlarning kasbiy bilim, ko‘nikma, malakalarini uzluksiz oshirish va rivojlantirish;
- pedagoglarning zamonaviy talablarga mos holda akademik litseylardagi o‘qitish sifati va samaradorligini ta‘minlash uchun zarur bo‘lgan kasbiy mahorat darajasini oshirish;
- o‘qitishning innovatsion texnologiyalari va ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘zlashtirish hamda ulardan o‘quv jarayonida samarali foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish;

- o‘quv jarayonini ilm-fan va ishlab chiqarish bilan samarali integratsiyasini ta’minlashga qaratilgan faoliyatni tashkil etish.

Kurs yakunida tinglovchilarning bilim, ko‘nikma va malakalari hamda kompetentligiga qo‘yiladigan talablar:

Kurs yakunida tinglovchilar quyidagi yo‘nalishlarda bilim, ko‘nikma, malaka hamda kompetensiyalarga ega bo‘lishlari talab etiladi:

Tinglovchi:

- yozma nutqda ijodkorlik tushunchasi va uning til rivojidadagi o‘rnini;
- zamonaviy nemis tilida yozma kompetensiyalar: ijodkorlik va fikr erkinligini;
- ijodiy yozish jarayonida shaxsiy tajriba va individual uslub ahamiyatini;
- yozma nutqda ijodkorlik va tanqidiy fikrlashning o‘zaro bog‘liqligini;
- argumentativ va tahliliy matnlar yozish (B2–C1)ni;
- CEFR (GER) asosida yozma kompetensiyani rivojlantirish metodlarini;
- pedagog kadrlar uchun nemis tilida professional tarjima va interpretatsiya asoslarini
- xalqaro ta’lim va ilmiy platformalarda nemis tilida kommunikativ kompetensiyani *bilish* kerak.

Tinglovchi:

- CEFR (GER) asosida yozma kompetensiyani rivojlantirish metodlaridan foydalanish;
- nemis tilida yozma muloqot: ijodiy va tanqidiy fikrlash (B2–C1);
- ijodiy yozish mashqlari: g‘oya rivojlantirish va ifodani boyitish metodlarni qo‘llash;
- sun‘iy intellekt (AI) yordamida yozma mashqlar va matn tahlil etish;
- nemis tili va adabiyotini zamonaviy pedagogik metodlar asosida o‘qitish *ko‘nikma va malakalariga* ega bo‘lishi lozim.

Tinglovchi:

- hamjihatlik, o‘zaro hurmat va tolerantlikni kuchaytirish;
- yozma nutqda ijodiy yondashuvni rivojlantirish metodlarini qo‘llash;

- fikr erkinligi va yozma nutqda ijodiy matn yaratish texnikalaridan foydalanish;
- nemis tilida professional tarjima va interpretatsiya asoslarini o‘zlashtirish;
- raqamli vositalar yordamida yozma nutqni rivojlantirish;
- Goethe-Zertifikat, TestDaF va boshqa imtihonlar uchun yozma nutqni tayyorlash *kompetensiyalariga* ega bo‘lishi lozim.

**“Nemis tili fanini o‘qitishda zamonaviy metodikalar”
modul bo‘yicha soatlar taqsimoti**

T/r	Modul mavzulari	Tinglovchining o‘quv yuklamasi, soat			
		Hammasi	Auditoriya o‘quv yuklamasi		
			Jami	Jumladan	
		Nazariy		Amaliy mashg‘ulot	
1.	Goethe-Zertifikat, TestDaF va boshqa imtihonlarga tayyorlash (yozma nutqni rivojlantirish)	2	2	2	
2.	Ijodiy yozish (Kreatives Schreiben)	2	2	2	
3.	Raqamli vositalar yordamida yozma nutqni rivojlantirish	2	2		2
4.	Nemis tili va adabiyotini zamonaviy pedagogik metodlar asosida o‘qitish	2	2		2
5.	Pedagog kadrlar uchun nemis tilida professional tarjima va interpretatsiya asoslari	2	2		2
JAMI:		10	10	4	6

NAZARIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu: Goethe-Zertifikat, TestDaF va boshqa imtihonlar uchun yozma nutqni tayyorlash. (2 soat)

Goethe-Zertifikat, TestDaF, Telc va boshqa sertifikatlash tizimlarining yozma topshiriqlariga puxta tayyorlash. Dars jarayonida esse, rasmiy va norasmiy xatlar, maqolalar hamda grafik ma'lumotlarni tahlil qilib yozish kabi yozma ish turlari chuqur o'rganish. Shuningdek, imtihon mezonlari, baholash kriteriyalari, xatolarni tahlil qilish va yozma nutqda mantiqiylik, aniqlik hamda uslubiy to'g'rilikka erishish. Goethe-Zertifikat, TestDaF, telc kabi xalqaro imtihonlarning yozma bo'lim talablari va baholash mezonlarini chuqur bilish. Rasmiy va norasmiy matnlar, esse, argumentativ va tahliliy matnlarni strukturali va mantiqiy tarzda yozish. Yozma nutqda grammatik aniqlik, leksik boylik va uslubiy moslikni ta'minlash. Imtihonlarda uchraydigan tipik xatolarni aniqlash va o'z-o'zini tahlil qilish malakasini shakllantirish.

2-mavzu: Ijodiy yozish (Kreatives Schreiben) (2 soat)

Ijodiy yozish yo'nalishi tinglovchilarning nemis tilida mustaqil fikrlash, his-tuyg'ularini ifodalash va original matnlar yaratish qobiliyatini rivojlantirish. Mashg'ulotlarda ijodiy topshiriqlar, erkin yozish mashqlari, adabiy matnlar asosida yozish, obraz va syujet yaratish kabi faoliyat turlari amalga oshirish. Bu jarayon tilni nafaqat o'rganish, balki uni ijodiy vosita sifatida qo'llash. Nemis tilida ijodiy va erkin fikrlash asosida matn yaratish nazariy va amaliy bilimlariga ega bo'lish. Hikoya, esse, dialog, she'r kabi turli ijodiy janrlarning xususiyatlarini anglash. Til vositalaridan obrazli va ta'sirchan foydalanish, stilistik ifoda ko'nikmalarini rivojlantirish. Yozish jarayonida mustaqillik, tanqidiy yondashuv va shaxsiy yozma uslubni shakllantirish.

AMALIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

1-Mavzu: Raqamli vositalar yordamida yozma nutqni rivojlantirish (2 soat)

Yozma nutqni o'rgatishda zamonaviy raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatlari. Onlayn ta'lim platformalari, kollaborativ hujjatlar Yozma nutqni rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy raqamli platformalar va ilovalar bilan ishlashni o'rganadilar Sun'iy intellekt, onlayn tahrirlash va til

tekshiruvchi vositalardan maqsadga muvofiq foydalanish bilimiga ega bo'ladilar; Raqamli muhitda hamkorlikda yozish, teskari aloqa berish va olish kompetensiyasini rivojlantiradilar Raqamli savodxonlik va 'quv jarayonini individuallashtirish masalalari.

2-Mavzu: Nemis tili va adabiyotini zamonaviy pedagogik metodlar asosida o'qitish (2 soat)

Nemis tili va adabiyotini o'qitishda qo'llaniladigan zamonaviy pedagogik yondashuvlar va metodlarni bilish. Dars jarayonini kompetensiyaga yo'naltirib rejalashtirish, interfaol va kommunikativ mashg'ulotlar tashkil etish. Adabiy matnlarni didaktik maqsadlarda tahlil qilish va o'qitish metodikasini o'zlashtirish. Talabalarning til, madaniyat va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini integratsiyalashgan holda rivojlantirishni o'rganish. Kommunikativ yondashuv, CLIL, kompetensiyaga yo'naltirilgan ta'lim, interfaol metodlar hamda loyiha va muammoli ta'lim orqali tinglovchilarning til ko'nikmalari bilan birga madaniy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish. Adabiy matnlarni tahlil qilishda zamonaviy didaktik yondashuvlar.

3-mavzu: Pedagog kadrlar uchun nemis tilida professional tarjima va interpretatsiya asoslari (2 soat)

Nemis tilida yozma va og'zaki tarjimaning nazariy asoslari va asosiy strategiyalarini bilish. Ta'lim, ilmiy va rasmiy matnlar bilan ishlashda terminologik aniqlik va kontekstga moslikni ta'minlashni o'rganish. Nutqni tez anglash, mazmunni qisqa va aniq yetkazish, interpretatsiya qilish ko'nikmalarini rivojlantirish. Professional tarjima jarayonida etik me'yorlar va mas'uliyatni anglash. Pedagog kadrlarni nemis tilida professional darajadagi tarjima va interpretatsiya faoliyatiga tayyorlash. Yozma va og'zaki tarjimaning terminologik aniqlik va kontekstga moslik masalalari. Shuningdek, ta'lim, ilmiy va rasmiy sohalarga oid matnlar bilan ishlash, nutqni tez va to'g'ri anglab, mazmunini aniq yetkazish ko'nikmalarini shakllantirish.

Modulni tashkil etish va o‘tkazish bo‘yicha tavsiyalar

“Nemis tili fanini o‘qitishda zamonaviy metodikalar” moduli ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlar shaklida olib boriladi.

Kursni o‘qitish jarayonida ta’limning zamonaviy metodlari, pedagogik texnologiyalar va masofaviy ta’limga asoslangan raqamli texnologiyalari qo‘llanilishi nazarda tutilgan:

- video ma’ruzada zamonaviy interaktiv texnologiyalar yordamida prezentatsiya va elektron-didaktik texnologiyalar;

o‘tkaziladigan amaliy mashg‘ulotlarda bulutli texnologiyaga asoslangan dasturiy vositalar, ekspres-so‘rovlar, test so‘rovlari va boshqa interaktiv ta’lim usullarini qo‘llash nazarda tutiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

Maxsus adabiyotlar

1. Hermann Funk, Christiane Kuhn. DLL 4. Aufgaben, Übungen, Interaktion. Ernst Klett Sprachen GmbH, Stuttgart. 2017. 209 S.
2. Michael Schart, Michael Legutke. Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung Ernst Klett Verlag, Stuttgart. 2020. 237 S.
3. Axel Rachow. Spielbar. Seminare Verlags GmbH. Bonn 2023. 230 S.
4. Peter Dürschmidt, Susanne Brenner. Methodensammlung für Trainerinnen und Trainer. Seminare Verlags GmbH. Bonn 2023. 368 S.

Elektron ta’lim resurslari

1. <http://www.learningapps.com>
2. <http://hueber.de/lernen/deutsch-als-fremdsprache/pg>
3. http://www.schubertverlag.de/aufgaben/arbeitsblaetter_index.html
4. <http://www.daf-links.de/linksammlung/uebungen.html>

II. MODULNI O'QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL TA'LIM METODLARI

Jismoniy tarbiya darslari bugungi ta'lim tizimida nafaqat jismoniy faollikni oshirish, balki tinglovchilarning psixologik, ijtimoiy va ma'naviy kamolotida muhim o'rin tutadi. Shu bois jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish talab etiladi. Ilg'or metodlar va interfaol usullar yordamida darslar qiziqarli, samarali hamda har bir tinglovchi uchun foydali bo'ladi.

Zamonaviy dars jarayonida **an'anaviy va innovatsion usullar uyg'unligi** muhim: sinfda ko'rsatib berish, takrorlash, musobaqa kabi klassik metodlar o'z samarasini yo'qotmagan bo'lsa-da, ularni interfaol o'yinlar, raqamli texnologiyalar va boshqa innovatsiyalar bilan boyitish dars sifati va ta'sirchanligini oshiradi. Masalan, gamifikatsiya (o'yin elementlarini joriy etish), shaxsiylashtirilgan yondashuv, virtual reallik (VR) texnologiyalari kabi usullar tinglovchilarni darsga qiziqtirib, ularning faolligini oshiradi. Natijada, dars jarayoni statik va passiv holatdan dinamika va interaktivlikka o'tadi, tinglovchilar o'zaro hamkorlikda faol ishtirok etadi.

Zamonaviy ta'lim tamoyillari

Zamonaviy jismoniy tarbiya darslarini tashkil etishda quyidagi asosiy tamoyillar e'tiborga olinadi:

Teng imkoniyat yaratish: Barcha tinglovchilarga, ularning jismoniy tayyorgarlik darajasidan qat'i nazar, teng qatnashish imkonini berish. Bu, ayniqsa, imkoniyati cheklangan yoki jismoniy zaifroq bolalarni ham jarayonga jalb qilish uchun muhim.

Moslashuvchanlik: Dars metodikasini turli ehtiyoj va qobiliyatlarga moslash. Masalan, mashqlar yuklamasini yosh va tayyorgarlik darajasiga qarab o'zgartirish, alternativ topshiriqlar taklif etish.

Qo'llab-quvvatlash: Har bir tinglovchiga shaxsiy yondashuv ko'rsatish, zarur resurslar va motivatsion rag'bat berish. O'qituvchi tinglovchilarning qiyinchiliklarini yengib o'tishga ko'maklashadi, psixologik dalda beradi.

Yuqoridagi tamoyillar jismoniy tarbiya darslarida **inklyuziv ta'lim** konsepsiyasiga ham uyg'un bo'lib, har bir talabaning ehtiyojini qondirishga, ijtimoiy tenglikni ta'minlashga xizmat qiladi. **Inklyuziv muhit** har bir tinglovchi

o‘zini jamoaning to‘laqonli a‘zosi sifatida his etadigan, qo‘llab-quvvatlanadigan sharoit yaratishni nazarda tutadi.

Zamonaviy ta‘lim tamoyillari jadvali:

Konsepsiya	Ma‘nosi
Interfaol muhit yaratish	Barcha tinglovchilar faol qatnashadigan, o‘zaro muloqot qiladigan dars muhitini shakllantirish.
Teng imkoniyat ta‘minlash	Har bir tinglovchiga ta‘lim va mashg‘ulotlarda teng ishtirok etish imkonini berish.
Individga yo‘naltirilgan yondashuv	Har bir tinglovchining ehtiyoj va qobiliyatlariga mos tarzda topshiriq va mashqlarni moslashtirish.

Innovatsion yondashuv va interfaol metodlar

Jismoniy tarbiya darslarini olib borishda innovatsion yondashuvlarning joriy qilinishi dars samaradorligini oshiradi. An‘anaviy usullar (ko‘rsatib berish, birgalikda takrorlab mashq qilish, juftlikda va guruhda mashq qilish, musobaqa usuli va h.k.) tinglovchilarga yillar davomida ta‘sirchan bo‘lib kelgan. Biroq, **zamonaviy interfaol metodlar** bilan boyitilmasa, dars jarayoni bir tekis va zerikarli bo‘lib qolishi mumkin. Shu sababdan quyidagi innovatsion usullarni qo‘llash tavsiya etiladi:

1. **O‘yinlar va rol o‘yinlari:** Darsda **harakatli o‘yinlar**, jamoaviy estafetalar, sport musobaqalari tashkil qilish orqali tinglovchilarni faol harakatlantirish va qiziqtirish. Shuningdek, turli rollarni (masalan, murabbiy, hakam yoki jamoa sardori) bajarish orqali tinglovchilarda mas‘uliyat va liderlik ko‘nikmalarini shakllantirish mumkin. Bu usul nazariy bilimlarni **amaliy vaziyatlarda qo‘llashga** o‘rgatadi.

2. **“Klaster” (guruhlab tahlil) usuli:** Ma‘lum bir mavzu yoki muammoni kichik guruhlar ichida muhokama qilib, **g‘oyalarni guruhlash** va ulardan xulosa chiqarish. Masalan, jismoniy mashqlarning foydasi haqida klaster tuzib, tinglovchilar **fikrlarini tizimlashtirishi** mumkin. Bu usul muammoni turli jihatlarini ko‘rib chiqish va birgalikda yechim topishga xizmat qiladi.

3. **Savol-javob va munozara:** Nazariy bilimlarni oshirish hamda tanqidiy tafakkurni rivojlantirish uchun dars davomida **savol berish va bahs-munozara**

metodlaridan foydalanish. Masalan, sogʻlom turmush tarzi yoki jismoniy mashqlar metodikasi haqida savol-javob oʻtkazish orqali tinglovchilarning mavzuga qiziqishi va tushunchasi oshadi.

4. **Muammoli vaziyatlar tahlili:** Hayotiy yoki oʻquv jarayonida uchraydigan muammoli holatlar yuzasidan birgalikda **yechim topish** mashqlari. Masalan, jamoada nizoli vaziyat yuzaga kelganda yoki jismoniy mashqni bajarayotganda qiyinchilik tugʻilganda, guruh boʻlib bu muammoni hal etish yoʻllarini muhokama qilish. Bu usul tinglovchilarning **ijodiy va tanqidiy fikrlashini** charxlaydi.

5. **Jamoaviy loyiha va topshiriqlar:** Tinglovchilarni kichik guruhlariga boʻlib, ularga birgalikda bajaradigan **loyiha yoki vazifa** beriladi. Masalan, sinfda “Mini olimpiada” sport musobaqasini tashkil qilish loyihasi. Natijada, tinglovchilarda hamkorlik, rejalashtirish va tashkiliy koʻnikmalar rivojlanadi. Bunday jamoaviy ishlar har bir ishtirokchining hissa qoʻshishini taʼminlaydi.

Zamonaviy interfaol metodlar jadvali:

Metod	Izoh
Jamoaviy oʻyinlar	Turli jismoniy imkoniyatga ega tinglovchilarni bir maqsad sari birlashtiradi, hamkorlik va jamoaviylikni kuchaytiradi.
Tajribaviy mashgʻulot	Mashqlar va harakatlar ustida birgalikda tajriba oʻtkazib, nazariy bilimni mustahkamlaydi.
Munozara va savol-javob	Sogʻlom turmush tarzi va sportga oid turfa fikrlarni tinglab, mantiqiy tahlil va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Interfaol oʻqitish jarayonida tinglovchi passiv tinglovchidan hamkorlikdagi oʻrganishning faol ishtirokchisiga aylanadi. Bunday darslarda tinglovchilar fikr bildirish, savol berish, guruh boʻlib ishlashga intiladi. Natijada mustaqil fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal etish koʻnikmalari shakllanadi. Interfaol taʼlimning belgilari sifatida koʻp fikrlilikni ragʻbatlantirish, erkin muloqot (dialog) olib borish, yangicha gʻoyalarni ilgari surish, har bir tinglovchiga tanlash imkoniyatini berish va darsda muvaffaqiyatli psixologik muhit yaratish keltiriladi. Shuningdek, interfaol darslarning ajralmas qismi – bu refleksiya, yaʼni tinglovchilarning oʻz ishtiroki va oʻzlashtirganlarini tahlil qilib, xulosa chiqarishi (oʻz-oʻzini baholashi)dir.

Eslatma: Interfaol usullarni qoʻllash avvalida oddiy koʻrinsa-da, oʻqituvchidan yuqori pedagogik mahorat talab etadi. Darsni oldindan puxta rejalashtirish, mos material va jihozlarni tayyorlash, guruhlarda ishlarni toʻgʻri tashkillashtirish zarur. Interfaol darslar odatda individual, juftlik, kichik guruh va jamoaviy shakllarda olib boriladi. Bu jarayonda oʻqituvchi koʻproq yoʻllanma beruvchi,

kuzatuvchi rolini bajaradi, tinglovchilar esa mustaqil izlanish va faol harakatda bo'ladi.

Interfaol ta'lim tinglovchilarga quyidagi imkoniyat va yutuqlarni taqdim etadi:

- Guruh va jamoa tarkibida hamkorlikda ishlash ko'nikmasi.
- Muammolarni hal etishda ijodiy yondashuv va nostandart fikrlash.
- Bir-biriga yaqin jamoa tuyg'usi, do'stona muhit.
- Shaxsiy qobiliyat va imkoniyatlarni to'liq namoyon qilish.
- O'z fikrlarini asoslab bayon etish, eng muhim g'oyalarni tanlay bilish.
- O'z-o'zini nazorat qilish va baholash ko'nikmasi.
- O'z kuchi va imkoniyatlariga nisbatan ishonch hosil qilish.
- Turli vaziyatlarda to'g'ri harakatlanish va stressli holatlarni yengish malakasi.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, interfaol metodlar jismoniy tarbiya darslarining nafaqat o'quv materialini o'zlashtirishiga, balki tinglovchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ta'limiy vositalar va texnologiyalar

Zamonaviy jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida axborot texnologiyalari va maxsus vositalardan foydalanish darslarni boyitadi. Quyida shunday vositalarning ba'zilarini keltirilgan:

Raqamli texnologiyalar: Darsda proyektor, interaktiv doska, video tahlil dasturlari va mobil ilovalardan foydalanish mumkin. Masalan, tinglovchilarning jismoniy mashqlarini videoga olib tahlil qilish, xatolar ustida birgalikda ishlash samarali usuldir. Shuningdek, fitnes-trekerlar, mobil ilovalar orqali har bir tinglovchining harakat faolligini kuzatib borish mumkin.

Virtual simulyatsiyalar: VR (virtual reallik) va AR (kengaytirilgan reallik) texnologiyalari yordamida sport o'yinlari yoki jismoniy mashqlarni virtual muhitda sinab ko'rish imkoniyati mavjud. Bu tinglovchilarda qiziqish uyg'otib, murakkab harakatlarni xavfsiz tarzda o'rganishiga zamin yaratadi.

Moslashtirilgan materiallar: Maxsus tayyorlangan o'quv qo'llanmalar, ko'rgazmali qurollar, video darsliklar va animatsiyalar jismoniy tarbiya nazariyasini osonroq tushunishga yordam beradi. Sport jihozlari (to'p, skakalka, gimnastika anjomlari va h.k.)ni dars mazmuniga muvofiq taqdim etish ham muhim.

Bu vositalar yordamida dars jarayoni interaktiv tarzda tashkil etiladi: tinglovchilar ko'rish, eshitish, harakat qilish orqali bilim va ko'nikmalarni tezroq o'zlashtiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tinglovchilarning bilimni saqlab qolish darajasi ta'lim usuliga qarab keskin farq qiladi.

Yuqoridagi diagrammada turli ta'lim usullarida tinglovchilarning o'zlashtirish (eslab qolish) foizi ko'rsatilgan. Masalan, faqat tinglash orqali atigi ~10% ma'lumot esda qolsa, amaliy ishtirok va boshqalarga o'rgatish orqali bu ko'rsatkich 80–90% gacha oshadi. Demak, jismoniy tarbiya kabi faoliyatga yo'g'rilgan fanlarda iloji boricha tinglovchini faol qatnashuvchiga aylantirgan ma'qul.

Yuqoridagi Ta'lim usullari bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichi grafikdan ko'rinadiki, interfaol yondashuv (munozara, amaliy mashg'ulot, o'rgatish) natijalari an'anaviy passiv usullarga nisbatan ancha yuqori. Aktiv ishtirok, o'zaro mulohaza va amaliyotga yo'naltirilgan topshiriqlar tinglovchilarning o'rganish jarayonini sezilarli darajada kuchaytiradi.

Ta'lim oluvchilarni qo'llab-quvvatlash vositalari:

- *Individual ta'lim rejasi* – har bir talabaga uning o'ziga xos ehtiyoj va imkoniyatlaridan kelib chiqib alohida o'quv rejasi tuzish.
- *Moslashtirilgan o'quv dasturlari* – jismoniy tayyorgarligi pastroq yoki yuqoriroq bo'lgan tinglovchilar uchun dars mazmunini moslashtirish (masalan, mashqlar hajmi yoki murakkabligini o'zgartirish).
- *Maxsus texnologiyalar va jihozlar* – yuqorida tilga olinganidek, turli texnik vositalar (video tahlil, sog'lomlik texnologiyalari) hamda mos sport anjomlari bilan ta'minlash.
- *Qo'shimcha maslahat va psixologik yordam* – tinglovchilarga darsdan tashqari vaqtda maslahat berish, ularning qiyinchiliklarini tinglash va ruhlantirish, kerak bo'lsa psixolog mutaxassis jalb qilish.

Interfaol metodlar samaradorligi (%):

Yuqoridagi diagramma jismoniy tarbiya darslarida qo'llaniladigan interfaol usullarning mashg'ulot samaradorligiga qo'shadigan taxminiy ulushini tasvirlaydi. Ko'rinib turibdiki, eng katta ta'sirga ega usul – faol o'yinlar va jamoaviy mashg'ulotlar (40%), chunki bu usul to'liq jismoniy faollik va qiziqarli raqobat muhiti yaratadi. Raqamli texnologiyalar va simulyatsiya (25%) tinglovchilarning diqqatini jalb etib, o'z ustida ishlashga undaydi. Guruhiy muhokamalar va savol-javoblar (20%) nazariy bilimlarni mustahkamlasa, muammoli vaziyatlar tahlili (15%) tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

Yuqoridagi foizlar shuni anglatadiki, har bir metod o'ziga xos ahamiyatga ega; ularni uyg'unlikda qo'llash esa eng yuqori natija beradi. Dars davomida o'qituvchi turli faoliyat turlarini almashlab, tinglovchilarning ham jismoniy, ham aqliy ishtirokini ta'minlashi lozim. Masalan, mashg'ulotni qizdirish qismida harakatli o'yinlardan foydalanib, so'ng nazariy tushunchalarni mustahkamlashda

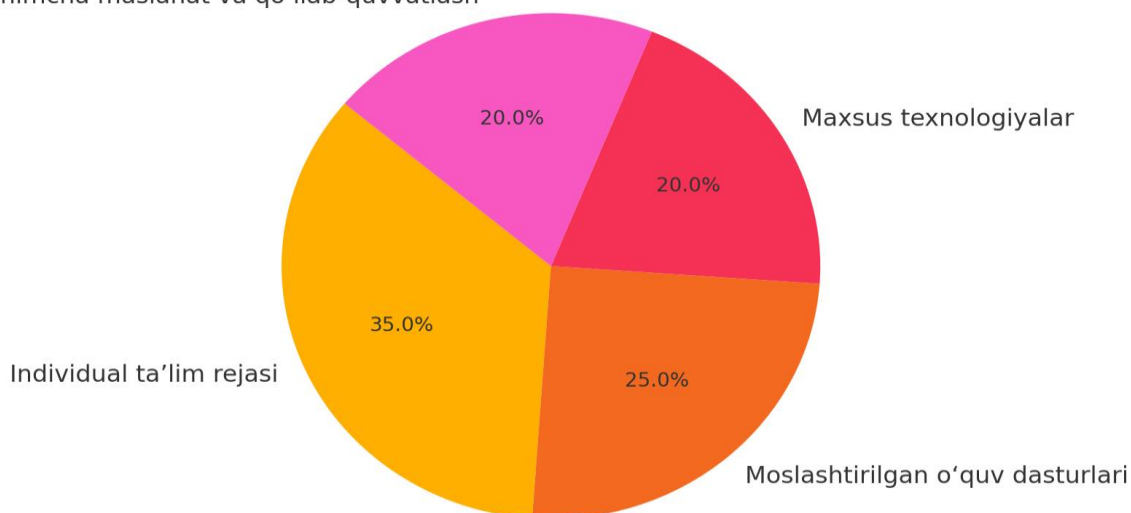
savol-javob o'tkazish, keyin esa muammoli topshiriq berish va yakunda texnologiya yordamida natijalarni tahlil qilish mumkin.

Xulosa: Zamonaviy yondashuvlar asosida jismoniy tarbiya darslarini tashkil etish – tinglovchilarning jismoniy faolligini, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini va darsga bo'lgan qiziqishini oshirishning eng samarali yo'lidir. Yuqorida keltirilgan interfaol metodlar va vositalar tinglovchilarni dars jarayoniga chuqur jalb etadi, ularning o'zaro muloqotini kuchaytiradi hamda har biriga o'z qobiliyatini namoyon qilishga imkon yaratadi. Natijada jismoniy tarbiya mashg'ulotlari haqiqatan ham barkamol avlodni voyaga yetkazishga xizmat qiluvchi, qiziqarli va mazmunli darslarga aylanadi. Ushbu yondashuvlar jismoniy tarbiya darslarini zamonaviy tarzda tashkil etish va ularning samaradorligini oshirish uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi.

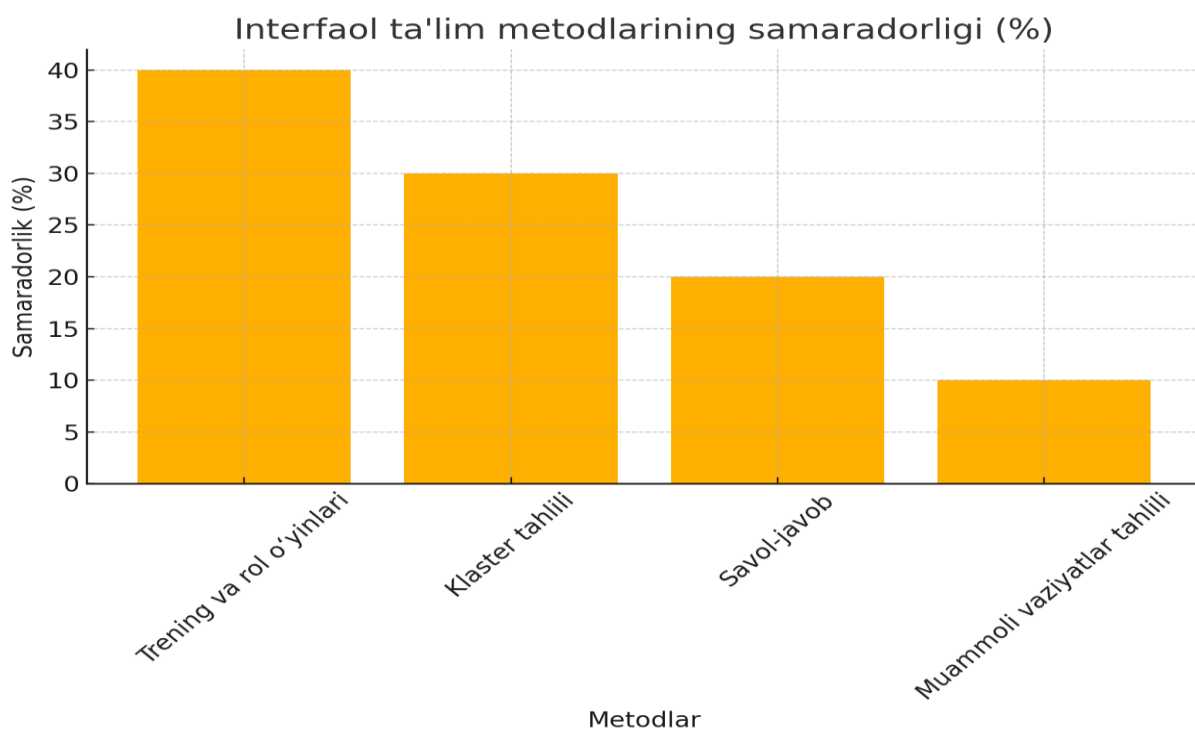
Ta'lim oluvchilarni qo'llab-quvvatlash vositalari

Ta'lim oluvchilarni qo'llab-quvvatlash vositalari

Qo'shimcha maslahat va qo'llab-quvvatlash

Interfaol ta'lim metodlarining samaradorligi (%)

Sizning so'rovingizga muvofiq, inklyuziv ta'lim konsepsiyasi va metodlarini jadvallar va diagrammalar yordamida taqdim etdim. Jadval va diagrammalar ta'lim konsepsiyalari, metodlari, qo'llab-quvvatlash vositalari va interfaol ta'lim usullarining samaradorligini yoritadi.

Interfaol so'zi inglizcha so'z bo'lib, «inter» - o'zaro va «act» - harakat qilmoq ma'nolarini bildirib, ularning umumiy mazmuni interfaol - ya'ni o'zaro harakat qilmoq ma'nosini anglatadi. Bunday o'zaro harakat turlariga “tinglovchi – o'qituvchi” va “tinglovchi-tinglovchi”ning maqsadli harakatlarini kiritish mumkin. Interfaol o'qitishda o'qituvchi o'quv faoliyatning faol tashkilotchisi bo'lib, sportchilar bu faoliyatning sub'ekti sifatida namoyon bo'ladi.

Interfaol o'qitish bu bilish faoliyatini rivojlantirishning maxsus tashkiliy shakli bo'lib, interfaol o'qitish jarayonida ta'lim oluvchi o'qitishning ob'ektidan o'zaro hamkorlikning sub'ektiga aylanishi, o'quv jarayonida faol ishtirok etishi bilan tavsiflanadi.

O'qitishning interfaol metodlari hayotiy vaziyatlarni modellashtirish, rolli o'yinlardan foydalanish, muammolarni hamkorlikda yechishda ko'rib chiqiladi.

Interfaol o'qitish tinglovchilardan axborotlarni o'zlashtirish jarayonida faollik, ijodkorlik, mustaqillikni shakllantiribgina qolmay, ta'lim maqsadlarining to'laqonli amalga oshishiga yordam beradi. Bunda ta'limning quyidagi kontsepsiyalari fundamental asos sifatida xizmat qiladi:

- o‘qituvchining jadal faoliyati – o‘quv faoliyatining asosiy ko‘rinishi sifatida namoyon bo‘lib, u mazkur harakatning sub’ekti va tashkilotchisi sifatida faoliyat ko‘rsatadi;
- o‘quv faoliyatining asosiy negizi va natijasi, mazkur faoliyatning sub’ekti – tinglovchi hisoblanadi;
- muvaffaqiyatli o‘quv faoliyatining asosiy ko‘rsatkichi, uning natijasi sportchilarning fikrlash usullarini o‘rganish va amaliy masalalarni ijodiy hal etish, erkin, mustaqil harakat qila olish ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat;
- o‘quv faoliyatning asosiy ko‘rsatkichi o‘quv topshiriqlari xisoblanadi. Bunda ta’lim jarayonining asosiy sub’ekti bo‘lgan tinglovchida fikrlash, bilish harakati usullarini rivojlantiruvchi o‘qitish taktikasi muhim o‘rin tutadi;
- o‘quv faoliyatini amalga oshirish jarayoni tinglovchidan o‘zining shaxsiy bilish mahorati va ko‘nikmalarini o‘zlashtirib olishi uchun zamin hozirlashdan iborat.

O‘quv jarayonining interfaol TTga asoslanishi bir qarashda nihoyatda oddiy, sodda, hatto “bolalar o‘yini” kabi taassurot uyg‘otadi. Biroq, bunda o‘qituvchining ma’lum darajada quyidagi omillarga ega bo‘lishi talab qilinadi

Interfaol ta’lim samaradorligini ta’minlovchi asosiy omillar

Shu bilan birga interfaol TTni qo‘llash samaradorligi quyidagi odatda interfaol TTga asoslangan ta’limiy harakatlar quyidagi shakllarda tashkil etiladi: *individual, juftlik, guruh, jamoa bilan ishlash*

Interfaol TTni qo‘llash jarayonida tinglovchilar quyidagi imkoniyatlarga ega bo‘ladi:

- guruh yoki jamoa bilan hamkorlikda ishlash;
- muammoni hal qilishga ijodiy yondashish;
- guruh yoki jamoadoshlari bilan ruhiy yaqinlikka erishish;
- o‘z ichki imkoniyat va qobiliyatlarini to‘liq namoyon qila olish;
- fikrlash, fikrlarni umumlashtirish, eng muhimlarini saralash;
- o‘z faoliyatini nazorat qilish va mustaqil baholash;
- o‘z imkoniyatlari va kuchiga ishonch hosil qilish;
- turli vaziyatlarda harakatlanish va murakkab vaziyatlardan chiqa olish ko‘nikmalarini o‘zlashtirish

Interfaol ta'lim muayyan belgilarga ega. Quyidagilar interfaol ta'limga xos asosiy belgilar sanaladi

II AZARIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

1-MAVZU: GOETHE-ZERTIFIKAT, TESTDAF VA BOSHQA IMTIHONLARGA TAYYORLASH (YOZMA NUTQNI RIVOJLANTIRISH) (2 SOAT)

Nemis tili xalqaro imtihonlari (Goethe-Zertifikat, TestDaF, ÖSD) yozma qismida muvaffaqiyat qozonish uchun rejalashtirilgan mashqlar, Goethe-Institut kabi raqamli formatlarga moslashish, grammatik aniqlik va boy lug'at boyligi (A1-C1 darajalarida) talab etiladi. Shaxsiy maktublar, insholar va argumentativ matnlar yozishni muntazam tahrirlash hamda vaqtni boshqarish asosiy omillardir.

Yozma nutqni (Schreiben) rivojlantirish boshqichlari:

Asosiy daraja (A1-A2): Qisqa xatlar, kundalik vaziyatlar, e'lonlar va ijtimoiy tarmoqlar uchun matnlar yozishni mashq qiling. Alman Bildung tavsiyasiga ko'ra, sog'liq, transport va ish joyi kabi mavzularga urg'u bering.

O'rta va yuqori daraja (B1-C1): Argumentativ insholar, fikr bildirish, grafiklar va jadvallarni tahlil qilish, rasmiy murojaatlar yozishni o'rganing.

Digital Imtihonlarga Tayyorgarlik: Goethe-Institut noutbuklarida imtihon topshirishni mashq qiling, chunki so'zlarni avtomatik sanash va tahrirlash funksiyalari mavjud.

Strategiya: Har bir yozma ishda aniq tarkibiy qismlar (kirish, asosiy qism, xulosa) bo'lishiga e'tibor qarating va UzSWLU.Uz tomonidan ta'kidlangan kommunikativ kompetensiyani rivojlantiring.

Amaliy maslahatlar:

1. Muntazam ravishda nemis tilida *tagebuch* (kundalik) yozing.
2. Grammatik xatolarni tekshirish uchun onlayn vositalar yoki o'qituvchi yordamidan foydalaning.
3. Imtihon topshiriqlarida so'zlar soni va vaqt cheklovlariga amal qiling.

Bugungi globallashtirish davrida chet tillarini o'rganish inson faoliyatining barcha sohalarida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro aloqalar, ta'lim, madaniyat, turizm va texnologiyalar sohasidagi o'zaro munosabatlarning kengayishi natijasida chet tillarini bilish zamonaviy inson uchun zaruratga

aylandi. Chet tilini o'rganishda asosiy e'tibor og'zaki nutqni shakllantirishga qaratiladi, chunki u kommunikativ kompetensiyaning markaziy elementi hisoblanadi. Nemis tilini o'rganish jarayonida og'zaki nutqni rivojlantirish tinglovchilarning real muloqotda fikrini erkin ifoda etish, savol berish, o'z fikrini asoslash va suhbatda faol qatnashish malakasini hosil qiladi². Shu sababli o'qituvchi og'zaki nutqni rivojlantirishni o'quv jarayonining markaziga qo'yishi zarur.

Tinglovchilarning yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirish. Goethe-Zertifikat (B1–C1), TestDaF va telc imtihonlarining yozma qismiga tayyorlash. Rasmiy va norasmiy xat yozish ko'nikmasini shakllantirish. Insho (Erörterung), fikr bildirish (Meinungsaufsatz), grafik tahlili (Diagrammbeschreibung) yozishni o'rgatish. Akademik yozuv uslubini rivojlantirish.

Yozma nutqni rivojlantirish bo'yicha metodik ahamiyati. Xalqaro nemis tili imtihonlarida (Goethe, TestDaF, telc, ÖSD) yozma qism. Til darajasini aniqlovchi asosiy komponentlardan biri, mantiqiy fikrlashni ko'rsatadi, Grammatik kompetensiyani baholaydi. Goethe-Institut, TestDaF-Institut, ÖSD va telc GmbH imtihonlarida yozma ish odatda quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

Mazmun (Inhalt) – topshiriqqa to'liq javob berish, mavzudan chetga chiqmaslik.

Tuzilish va mantiq (Aufbau & Kohärenz) – matnning kirish, asosiy qism va xulosadan iboratligi, bog'lovchi vositalarning to'g'ri qo'llanishi.

Leksik boylik (Wortschatz) – mavzuga mos, turli va aniq lug'at birliklaridan foydalanish.

Grammatik to'g'rilik (Grammatik) – zamonlar, artikllar, gap tuzilishi, so'z tartibining aniqligi.

Uslub (Stil) – rasmiy yoki norasmiy formatga mos yozish.

Shu sababli tayyorgarlik jarayonida faqat yozish emas, balki baholash mezonlarini chuqur o'rganish ham muhimdir.

Har bir daraja uchun yozma nutq strategiyasi

A1–A2 darajasi Oddiy gaplar, hozirgi zamon (Präsens) va Perfekt shaklini mustahkamlash. Kundalik vaziyatlarga oid tayyor iboralarni o'rganish. Xat yozishda oddiy tuzilma: salomlashuv – asosiy ma'lumot – xayrlashuv. 30–80 so'zli qisqa matnlarni aniq va tushunarli yozish.

B1–B2 darajasi. Murakkab qo'shma gaplar (weil, obwohl, dass, wenn) dan foydalanish. Fikr bildirish va asoslash (Meiner Meinung nach..., Einerseits..., Andererseits...). Rasmiy xat (Beschwerdebrief, Anfrage) yozish qoidalarini

o‘rganish. Grafik va diagrammalarni tavsiflash: tendensiyalarni ifodalovchi fe‘llar (steigen, sinken, zunehmen, abnehmen).

C1 darajasi. Akademik uslub (gehobene Sprache) qo‘llash. Passiv shakl va Konjunktiv II dan foydalanish. Murakkab argumentativ matnlar (Erörterung) yozish. Statistik ma‘lumotlarni tahlil qilish va xulosa chiqarish.

Akademik yozuv kompetensiyasini rivojlantirish.

Yuqori darajalarda yozma nutq nafaqat grammatik to‘g‘rilik, balki: Mantiqiy fikrlashni. Dalillash ko‘nikmasini. Tahliliy yondashuvni. Matnning ichki uyg‘unligini (Kohäsion & Kohärenz) namoyon etishi kerak.

Akademik yozuvni rivojlantirish uchun: Ilmiy maqolalar o‘qish. Annotatsiya yozish. Qisqa referat va tezislarni tuzish. Bir mavzu bo‘yicha turli nuqtai nazarlarni solishtirish mashqlari samarali hisoblanadi.

Raqamli imtihonlarga moslashish

Hozirgi kunda ko‘plab imtihonlar kompyuter formatida o‘tkazilmoqda. Shu bois: Klaviaturada tez yozish ko‘nikmasini rivojlantirish. Nemis klaviatura tartibiga (ä, ö, ü, ß) moslashish. Matnni tez tahrirlash va xatolarni aniqlashni o‘rganish. Vaqtni boshqarish (masalan, 60 daqiqalik yozma ishni 3 bosqichga bo‘lish: reja – yozish – tekshirish) muhim ahamiyatga ega.

Yozma nutqni rivojlantirishning metodik ahamiyati.

Xalqaro nemis tili imtihonlarida yozma qism: Til darajasini aniqlovchi asosiy komponentlardan biridir; Tinglovchining grammatik va leksik kompetensiyasini baholaydi; Mantiqiy va tanqidiy fikrlashni ko‘rsatadi; Kommunikativ kompetensiyaning yozma shaklini namoyon etadi.

Yozma nutq og‘zaki nutqni ham mustahkamlaydi, chunki yozish jarayonida tinglovchi fikrni tizimlashtirishni o‘rganadi.

Qo‘shimcha amaliy tavsiyalar: Haftasiga kamida 2 marta yozma ish yozish. Har bir matndan keyin “xatolar ro‘yxati” tuzish va ularni tahlil qilish. Tayyor namunaviy insholarni tahlil qilish (strukturasi va iboralarini o‘rganish). Bog‘lovchi vositalar ro‘yxatini tuzish (zunächst, außerdem, dennoch, folglich, abschließend). Har bir daraja uchun 200–300 ta faol lug‘at birliklarini o‘zlashtirish.

Nemis tilida yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirish – bu faqat grammatikani bilish emas, balki mantiqiy fikrlash, uslubiy moslik, boy lug‘at va kommunikativ maqsadni aniq ifodalash qobiliyatini shakllantirishdir. Xalqaro imtihonlarda muvaffaqiyat qozonish uchun tizimli mashq, tahliliy yondashuv va vaqtni to‘g‘ri boshqarish muhim omil hisoblanadi.

2-MAVZU: IJODIY YOZISH (KREATIVES SCHREIBEN) (2 SOAT)

Nemis tili darslarida yozishni o'rgatish – “Vygotskiyning (1986) fikriga ko'ra, yozish gapirishdan ko'ra ko'proq ongli va shu bilan birga ongni ko'taruvchi faoliyatdir.” Boshqacha qilib aytganda, yozish tilni o'zlashtirishni qo'llab-quvvatlaydi. Yozma til ishlab chiqarishda tinglovchi lingvistik tuzilmalar va resurslar haqida fikr yuritadi va o'z ifodasini qog'ozga tushiradi. Gapirishdan farqli o'laroq, ifoda o'tkinchi emas, balki doimiy bo'lib, yozuvchiga qayta ko'rib chiqish va tuzatish imkoniyatini beradi. Yozish fonologik xabardorlikni, semantik va morfosintaktik kompetentsiyani talab qiladigan murakkab jarayon bo'lsa-da, yozishni "boshidanoq" joriy etish kerak.

Dastlab, bu alohida harflar yoki so'zlarni o'z ichiga oladi, ulardan keyin ikkinchi tilni o'rganish jarayonida tilni rivojlantirish va o'qish tajribasi sifatida jumlar va matnlar keladi. Shuning uchun, yozish dasrda aosiy mashg'ulot bo'lishi kerak. Rasm haqida yozish, dam olish kunlari, xarid ro'yxatlari va boshqalar kabi ochiq vazifalar turli darajalarda ishlash imkoniyatlarini taqdim etadi. Komikslar yozish va nutq pufakchalari bilan ishlash, shuningdek, alohida so'zlar yordamida "mazmunli" gaplarni so'zlarga kiritish imkoniyatlarini ham taqdim etadi. Markaziy axborot omborida talabalar yozishda foydalanishlari mumkin bo'lgan birinchi til bilimlari tushunchalari ham mavjud (yoki asosan o'z ichiga oladi).

Yozish jarayonida alohida sohalar o'rtasida doimiy almashinuv mavjud. Barcha ma'lumotlar qayta ishlanadi va doimiy ravishda ko'rib chiqiladi. Yozish vazifasini tushunish va bajarish uchun yozuvchi tovush tizimi, so'z yasash, (farqlangan) so'z ma'nolari, grammatik tuzilmalar va jumlar tuzilishi haqida bilimga ega bo'lishi kerak va izchil matn yaratish uchun ularni bir vaqtning o'zida qayta ishlashi kerak. Semantika va morfosintaksis haqida cheklangan bilim bilan yozma vazifani bajarish tezda yengib bo'lmaydigan to'siqqa aylanishi mumkin. Sinfda yozish sinfdagi didaktik vazifa - bu yozishning murakkab jarayonini boshqariladigan individual bosqichlarga ajratish, shunda talabalar til ko'nikmalariga muvofiq yozma vazifalarni bajarishlari mumkin - hatto tilni bilish darajasi cheklangan bo'lsa ham.

Maqsad - tinglovchilarni asta-sekin boshlang'ichlarning assotsiativ yozuvidan matnlarni yanada ongli ravishda tashkil etish va rejalashtirishga yo'naltirish. Shaxsiy darajada yozishni ta'minlash uchun lug'at va til resurslarini taqdim etadigan qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhiti juda muhimdir. Yozishni

qo'llab-quvvatlash usullari, funksional yozuv vazifalari reproduktiv yoki kommunikativ jihatdan funksional bo'lib, ko'pincha kundalik hayotga tegishli bo'lib, fanlararo kontekstda yuzaga keladi.

- istaklar ro'yxati
- uy vazifalarini yozish
- ob-havo ma'lumotlari
- o'yin qoidalari
- retseptlar
- intervyular
- plakatlar
- hunarmandchilik bo'yicha ko'rsatmalar

Ijodiy yozuv insonning ifoda etishga bo'lgan tabiiy ehtiyojini qondiradi. Bu yerda yozuv fikrlar, fantaziyalar, g'oyalar va tushunchalarni ifodalashdir. Ijodiy turtki tanish turtki yoki vaziyatlarga (individual ravishda) yangi aloqalarni kashf etishdir. So'zlar, nutq qismlari va bo'g'inlar bilan o'ynash tilga va tilni anglashga sezgirlikni ham rivojlantiradi.

- assotsiativ usullar
- (hamkorlikdagi) yozuv o'yinlari
- sorgular bilan tuzilishga yo'naltirilgan yozuv (o'n bir so'zli she'rlar, topishmoqlar)
- badiiy matnlarga asoslangan va ulardan ilhomlangan
- stimullarga asoslangan (musiqa, tasvirlar va boshqalar)

Generativ yozuvda asosiy e'tibor lingvistik resurslarga qaratiladi. She'riy yoki adabiy matndan boshlab, talabalar o'zlarining matnlarini modifikatsiya qilish orqali yaratadilar. Bu estetik jihatdan yoqimli matnlarga olib keladi. Bu usul tilga o'ynoqi yondashuvga o'xshaydi, lug'at va grammatika sohalarida kashfiyotga asoslangan o'rganishga olib keladi va shu tariqa lingvistik tuzilmalarning yashirin uzatilishi uchun muhim hissa qo'shadi.

- Odamlarni, hayvonlarni va boshqalarni o'zgartirish.
- Sifatlarni almashtirish
- Otlarni almashtirish imkoniyatlar manba matniga qarab farq qiladi.

Harakatga va ishlab chiqarishga yo'naltirilgan adabiyot bo'yicha ko'rsatma Adabiy matnlarga harakatga yo'naltirilgan yondashuv farqlash va turli vazifalardan foydalanish uchun keng imkoniyatlarni taklif etadi. Manba matniga asoslanib, yozma vazifaga muvofiq harakatga yo'naltirilgan amalga oshirish g'oyalari ishlab chiqiladi. Og'zaki muloqot, masalan, dramatik qayta tiklash shaklida yoki eskizlar yordamida talabalarni yozishga tayyorlaydi. Harakatga

yo'naltirilgan yozma vazifalar farqlash uchun yaxshi imkoniyatlar yaratadi. Hatto individual so'zlar va jumlar ham to'g'ri kontekstda taqdim etilganda samarali bo'lishi mumkin (masalan, nutq pufakchalari).

- Rasmlar yaratish va yorliqlash
- Cho'ntak hikoya kitobini yaratish
- Dramatik qayta tiklash, rol o'ynash, teatr
- Boshqa matn janriga qayta yozish.

Yozishning psixolingvistik ahamiyati

Lev Vygotsky (1986) ta'kidlaganidek, yozish gapirishga nisbatan ko'proq ongli va shu bilan birga ongni rivojlantiruvchi faoliyatdir. Yozish jarayonida tinglovchi til birliklari ustida fikr yuritadi, grammatik va semantik resurslarni tanlaydi hamda ularni ongli ravishda matn shakliga keltiradi.

Og'zaki nutq o'tkinchi xarakterga ega bo'lsa, yozma nutq doimiydir. Bu esa yozuvchiga: matnни qayta ko'rib chiqish, tahrirlash, tuzatish, mukammallashtirish imkoniyatini beradi.

Yozish fonologik xabardorlik, semantik aniqlik va morfosintaktik kompetensiyani talab qiladigan murakkab jarayondir. Shu sababli yozishni til o'rganish jarayonining boshidanoq joriy etish zarur.

Nemis tili darslarida yozishni o'rgatish – bu murakkab, ko'p bosqichli va kognitiv jihatdan chuqur jarayondir. Yozish nafaqat grammatik kompetensiyani, balki mantiqiy fikrlashni, diskurs tuzishni va kommunikativ maqsadni aniq ifodalashni rivojlantiradi.

Bosqichma-bosqich tashkil etilgan, ijodiy va qo'llab-quvvatlovchi metodik yondashuv tinglovchilarning yozma nutq kompetensiyasini samarali shakllantiradi.

Hamkorlikda ishlash (juftlikda yoki guruhda ishlash) yozma nutqni rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Bunday yondashuv tinglovchilarga fikr almashish, bir-birining xatolarini aniqlash va tahlil qilish hamda matn ustida birgalikda ishlash imkonini beradi.

Hamkorlikdagi yozish jarayonida tinglovchilar:

- bir-biridan yangi lug'at va iboralarni o'rganadilar;
- matn tuzilishini chuqurroq anglaydilar;
- fikrlarini aniq va mantiqiy ifodalashga harakat qiladilar;
- o'zaro tahrirlash (peer-feedback) orqali xatolarni kamaytiradilar.

Shuningdek, hamkorlik motivatsiyani oshiradi, yozishga bo'lgan psixologik qo'rquvni kamaytiradi hamda ijodkorlikni rivojlantiradi. Guruhiy faoliyat kommunikativ kompetensiyaning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yozma nutqni rivojlantirishda qo'llaniladigan metodlar. Yozma nutqni rivojlantirish jarayonida quyidagi metodlardan foydalaniladi:

Jarayonli yozish metodi Yozishni bosqichma-bosqich tashkil etishga asoslanadi: rejalashtirish, dastlabki variantni yozish, tahrirlash, yakuniy variantni tayyorlash. Bu metod tinglovchilarda tizimli fikrlashni shakllantiradi.

Ijodiy yozuv metodi. Tasavvur va fantaziyaga asoslangan mashqlarni o'z ichiga oladi (hikoya tuzish, she'r yozish, rasm asosida matn yaratish). Ushbu metod til sezgirligini va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Generativ yozuv. Tayyor matn asosida yangi matn yaratishga asoslanadi. Masalan, so'zlarni, sifatlarni yoki qahramonlarni o'zgartirish orqali yangi mazmun hosil qilish. Bu usul grammatika va lug'at boyligini mustahkamlaydi.

Funksional yozuv. Kundalik hayotga oid vazifalar orqali amalga oshiriladi: xat yozish, e'lon tuzish, retsept yozish, qoidalar ishlab chiqish va boshqalar. Bu metod yozuvni real kommunikativ vaziyatlarga bog'laydi.

Harakatga yo'naltirilgan metod. Ro'l o'ynash, dramatik sahnalashtirish va og'zaki tayyorgarlik orqali yozishga o'tish jarayonini yengillashtiradi. Bu yondashuv tinglovchilarning faolligini oshiradi.

Mazkur metodlar grammatik, leksik va diskurs kompetensiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Noan'anaviy va an'anaviy dars o'rtasidagi farq. An'anaviy darsda o'qituvchi markaziy rolni egallaydi. Asosiy e'tibor bilimni tushuntirish va nazorat qilishga qaratiladi. Tinglovchilar esa ko'proq tinglovchi sifatida ishtirok etadi.

Noan'anaviy dars tinglovchi markazli bo'lib, quyidagi xususiyatlarga ega:

- interaktiv metodlarning qo'llanilishi;
- juftlik va guruhli ishlarning tashkil etilishi;
- ijodiy va muammoli vazifalarning berilishi;
- tinglovchilarning faol ishtiroki.

Bunday darslarda komiks yaratish, loyiha ishlari, rol o'ynash va multimedia vositalaridan foydalanish orqali yozma nutq samarali rivojlantiriladi. Noan'anaviy yondashuv mustaqil fikrlash va ijodkorlikni oshiradi.

Dars muhitining yozma nutq rivojiga ta'siri. Dars muhiti yozma nutqni rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Qo'llab-quvvatlovchi, motivatsion va xavfsiz muhit tinglovchilarning erkin fikr bildirishiga imkon yaratadi.

Samarali dars muhiti quyidagilarni o'z ichiga oladi: boy lug'at banki va ko'rgazmali materiallar; namunaviy matnlar; xatolarni konstruktiv tahlil qilish; o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlash. Tinglovchi xatodan qo'rqmay yozsa, uning yozma kompetensiyasi tezroq rivojlanadi.

Yozish jarayonidagi qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish yo‘llari.

Yozish jarayonida quyidagi qiyinchiliklar uchrashi mumkin: lug‘at yetishmasligi; fikrni mantiqan tashkil eta olmaslik; grammatik xatolar; yozishga nisbatan psixologik qo‘rquv.

Ularni bartaraf etish uchun:

- Lug‘at ustida muntazam ishlash;
- Tayyor iboralar va matn strukturalarini o‘rgatish;
- Reja asosida yozishga o‘rgatish;
- O‘zaro tekshiruv (peer-feedback)ni joriy etish;
- Yozish jarayonini kichik bosqichlarga ajratish;
- Rag‘batlantiruvchi va qo‘llab-quvvatlovchi muhit yaratish.

Muntazam amaliy mashqlar va tahliliy yondashuv yozma nutqdagi qiyinchiliklarni kamaytiradi.

Yozma nutqni rivojlantirish tizimli, metodik va interaktiv yondashuvni talab qiladi. Hamkorlikdagi ish, noan’anaviy metodlar, qo‘llab-quvvatlovchi muhit hamda bosqichma-bosqich o‘qitish orqali tinglovchilarning yozma kompetensiyasini samarali shakllantirish mumkin.

Nazorat uchun savollar

1. Hamkorlikda ishlashning yozma nutqning rivojlanishiga ta’siri qanday?
2. Yozma nutqni rivojlantirishda qaysi metodlar qo‘llaniladi?
3. Noan’anaviy darsning an’anaviy darsdan farqini tushuntiring.
4. Yozma nutqni rivojlantirishda dars muhitining ahamiya qanday?
5. Yozish jarayonida uchraydigan qiyinchiliklarni qanday bartaraf etish mumkin?

III. AMALIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

1-AMALIY MASHG'ULOT: RAQAMLI VOSITALAR YORDAMIDA YOZMA NUTQNI RIVOJLANTIRISH.

O'qituvchi darsni rejalashtirishda albatta og'zaki va yozma nutqni rivojlantiruvchi metod va usullarni to'g'ri tanlashi maqsadga muvofiq. Darslarda ko'proq yozma mashqlardan foydalanish, bahs-munozaraga sabab bo'luvchi mavzular, loyiha ishlari, kichik videoloyiha kabilardan foydalanish tavsiya etiladi. Bunday metod va usullar avvalombor dars muhitini do'stona bo'lishiga, talabalarni o'zlarini darsda erkin his qilishlariga, fikrlarini bayon etishda uchraydigan qiyinchiliklardan yengib o'tishlariga yordam beradi.

Amaliyotda axborot kommunikatsiya vositalari ishtirok etgan metodlardan foydalanilganda yozma nutqning rivojlanish darajasi yuqori bo'ladi. Quyida biz talabalar yozma nutqini rivojlantirishga hizmat qiladigan metodlarni taklif etamiz:

1. Videolavha

Bu loyiha metodining bir ko'rinishi bo'lib, bu metodning maqsadi talabalarning turli muloqot vaziyatlarida o'zlarini tutishlari, nemis tilida kundalik muloqot qila olish qobiliyatini rivojlantirishdir. Talabalar tomonidan ma'lum bir mavzu yuzasidan kichik videolavha tayyorlanadi (ovqatlanish joylarida (restoran, kafe, universtitet oshxonasi), aptekada, supermarketda, oziq-ovqat magazinida, kiyim-kechak do'konida).

Jonli muloqot vaziyatini yaratish maqsadida talabalar kichik guruhlariga bo'linadilar va yuqoridagi joylarga tashrif buyuradilar. Masalan, avval o'tilgan mavzu oziq-ovqat magazinida bo'lsa, 3 talaba oziq ovqat magaziniga boradilar va 1-talaba xaridor, 2-talaba sotuvchi rolini o'ynaydi va suhbat nemis tilida olib boriladi, 3-talaba esa suhbatni videoga oladi. 3-talaba suhbat jarayonida ishtirok etmaganligi tufayli uning vazifasi ushbu videolavhani darsda namoyish etish, videoga olish jarayonidagi qiziqarli onlar, qiyinchiliklar haqida nemis tilida so'zlab berish bo'ladi. Videolavhalarda voqea-hodisalarning real tarzda kechishi talabalarning nemis tilida to'g'ridan-to'g'ri muloqotga kirishishini, darslarda o'rgangan so'z va iboralarni, grammatik qoidalarni jonli til muhiti orqali amaliy qo'llashni ta'minlaydi.¹

2. Yozma habar

¹ Krammer, K. & Reusser, K. (2005): Unterrichtsvideos als Medium der Aus- und Weiterbildung von Lehrpersonen. *Beiträge zur Lehrerbildung*, 23 (1), S. 35–50. Abgerufen unter: http://www.ife.uzh.ch/aboutus/staff/reusser/krammer_reusser_2005.pdf [Stand vom 06-03-2012].

Tinglovchilar o‘tilgan mavzu haqidagi fikrlari, berilgan uyga vazifa muhokamasi, mavzuni o‘zlashtirishdagi qiyinchiliklar haqida telefondagi telegram programmasi yordamida o‘z guruhlariga yoki do‘stlariga nemis tilida ovozli xabar jo‘natadilar. Bu metoddan asosan bir modul yakunida takrorlash darsida foydalanish tavsiya etiladi. Ya’ni, modul yakunida talabalar qanday bilimlarga erishganliklari, qaysi mavzu ularga qiyinchilik tug‘dirganligini yozma xabar orqali ifodalaydilar. Dars davomida talabalarning xabarlarini eshittiriladi va butun guruhda muhokama qilinadi. Metoddan ko‘zlangan asosiy maqsad talabalarda nemis tilidagi yakka nutqni o‘stirish, o‘tilgan mavzuni qanchalik darajada o‘zlashtirganligini aniqlash va til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini darsga noan’anaviy yondashgan holda orttirishdir.

3. Jonli qo‘ng‘iroq (1-3 daqiqa)

Tinglovchilarga muloqot mavzusi aks etgan kartochkalar beriladi, ushbu kartochkalarda nutq birliklari, muloqotning qisqacha mazmuni aks ettirilgan. Tinglovchilar avvaliga o‘z sheriklarini topib oladilar va telefon orqali suhbat qurishga juftlikda tayyorgarlik ko‘radilar. Tayyorgarlik uchun 5 minut vaqt beriladi. Shundan so‘ng bir talaba xonadan tashqariga chiqib sherigiga telefon qiladi. Xonadagi tinglovchi esa telefonni baland ovozga qo‘yadi va nemis tilida jonli suhbat olib boriladi.

Situationen

Karte 1a	Karte 1b
<p>Sie suchen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ eine Zwei- oder Drei-Zimmer-Wohnung mit Balkon ♦ ruhige, aber zentrale Lage ♦ maximal 900 Euro mit Nebenkosten 	<p>Sie arbeiten bei einer Immobilien-agentur. Sie bieten an:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ eine Zwei-Zimmer-Wohnung mit kleinem Balkon ♦ am Stadtrand, aber mit guter Verkehrsanbindung ♦ sehr ruhige Lage ♦ 1000 Euro inkl. Nebenkosten

Metoddan ko‘zlangan maqsad talabalarda juftnutqni rivojlantirish, nemis tilida telefon orqali suhbat qurish qoidalari, me’yorlar va suhbatda qo‘llaniladigan nutq birliklari o‘rgatish, o‘rganilayotgan til madaniyati shakllantirishdir.

Ushbu metod yordamida tinglovchilar rasmiy va norasmiy telefon suhbat jarayoni qanday kechishini o‘zlarida sinab ko‘radilar. Telefondagi jonli suhbat tasodifiy savollarga tez javob bera olish ko‘nikmasini hosil qilish, suhbat jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni mashq yordamida

bartaraf etish imkonini yaratadi. Metodning yana bir ahamiyatli jihati shundaki, talabalar o‘z do‘stlari bilan darsdan tashqari vaqtlarda ham telefon orqali nemis tilida suhbat qurish orqali gapirish ko‘nikmasini va yozma nutqni rivojlantirishga erishishlari mumkin.

Nemis olimlari Armin Volf va Verner Shleyf telefondagi jonli muloqot til o‘rganuvchini gapirishga undashga, odatiy dialog shaklidan farqli o‘laroq ko‘proq o‘zi tuzgan gaplardan foydalanishga, sana, raqamlar va muhim ma’lumotlarni etkazishni o‘rganishga xizmat qilishini ta’kidlaydilar.²

4. Erklärungsvideo

Einfach erklärt. Erklärungsvideo. Kichik video orqali turli usullar bilan mavzuni tushintirib berish.

Tinglovchilarga turli mavzular beriladi ular mavzuni nemis tilida yoritib beradilar. Buning uchun ular ma’lum bir mavzuda 1-3 minutlik kichik video tayyorlaydi. Ushbu video orqali ular mavzuni tushintirib beradi. Mavzuni yoritishda talaba istagan usulini tanlashi mumkin, ya’ni animatsion usulda videomaterial tayyorlash, ko‘rgazmali material (rasm yopishtirish, chizish) yordamida, tayyor videomaterialdan foydalanish, faqat metodning asosiy talabi mavzuni tushintirishda talaba o‘zi ovoz berishi va o‘z tajribasidan misollar keltirishi lozim. Tayyorlangan videolar dars rejasiga qarab namoyish etiladi, takliflar, yutuq va kamchiliklar dars oxirida aytilishi mumkin. Mazkur metodning maqsadi talabalarning og‘zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, gapirish jarayonida, yozma nutqni ifodalashda mazmunan to‘g‘ri jumlani qo‘llay olish, kasbiy kompetentlikni shakllantirishdir.

5. scrumbl.ca ilovasida yozishni mashq qilish

Tinglovchilar o‘zlariga berilgan mavzu yuzasidan o‘z fikrlarini scrumbl.ca ilovasida yozadilar va ilovada o‘z g‘alalar fikrlariga munosabat bildiradilar. Fikrlarni ular bir necha marotaba mashq qilishlari lozim bo‘ladi, ya’ni xatosiz nutqni amalga oshirish asosiy vazifa etib tayinlanadi. Talabalar yozib olgan nutqlarini darsda namoyish etadilar va natijalar butun guruhda muhokama qilinadi. Bu metod yordamida talabalarning nemis tilidagi yozish qoidalarga rioya etishlari o‘rgatiladi. Ushbu metodning maqsadi nemis tilida to‘g‘ri jumla tuzishga ega bo‘lish, xatosiz, va murakkab grammatik gaplardan foydalana olishga erishishdir. Bu metod yordamida talabalarda nemis tilida yozma nutq rivojlantiriladi.

²Armin Wolff/Werner Schleyer (Hg.): *Fach- und Sprachunterricht: Gemeinsamkeiten und Unterschiede. Studiengaenge Deutsch als Fremdsprache: Von der Theorie zur Praxis*. Regensburg: Universität 1997 (=Materialien Deutsch als Fremdsprache 43), S. 157-180.

Nazorat uchun savollar

1. Chet tilni o'rganishda axborot kommunikatsiya vositalaridan foydalanishning afzalliklari nimada?
2. Nemis olimlari Armin Volf va Verner Shleyf telefondagi jonli muloqot to'g'risida qanday fikr bildirganlar?
3. Videolavha ta'lim texnologiyasi talabalarning qanday ko'nikma, malakalarini rivojlantirishda qo'l keladi?
4. Ta'lim texnologiyalari talabalar yozma nutqini o'stirishda qanday rol o'ynaydi?
5. Kasbiy kompetentlikni rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalariga misol keltiring.

2-AMALIY MASHG'ULOT: NEMIS TILI VA ADABIYOTINI ZAMONAVIY PEDAGOGIK METODLAR ASOSIDA O'QITISH.

Chet tilni o'rgatishda badiiy matlar ham alohida ahamiyatga ega. Badiiy matnlar tinglovchi va talabalarni ijodiy fikrlashga va erkin muloqotga o'rgatadi. Quyida chet til darslarida adabiy matnlar bilan ishlash usullari taqdim etiladi: "Abschiedsbrief" von Leonard Thoma.

Tinglovchilarga hikoyaning boshi sarlavhasiz o'qish uchun havola etiladi va o'qituvchi quyidagi savollarni beradi:

Topshiriq 1. Stol ustida qanday xat turibdi? Balki bu sevgi xatidir? Nima uchun siz bu xatni sevgi xati deb o'ylaysiz?

„Der xxx“

Arbeitsblatt 1

Ich komme nach Hause. Um 17 Uhr, wie jeden Freitag. Aber ich sehe kein Licht. Alles ist dunkel.

Komisch, denke ich, wo ist meine Frau?

Normalerweise ist sie immer da und macht das Abendessen. Ich mache die Lampe im Flur an. Ich sehe in die Küche und ins Schlafzimmer. Alles in Ordnung. Aber sie ist nicht da. Ich öffne die Garage. Auch das Auto ist weg. Was ist hier los?

Langsam gehe ich zum Wohnzimmer. Da sehe ich schon das Blatt Papier auf dem Tisch. Ein Brief. Ihr Brief.

Vermutungen machen.

Wo ist die Frau? Was ist das für ein Brief auf dem Tisch?

Ushbu topshiriqni bajarish davomida talabalar fikrlarini nemis tilida og'zaki ifodalaydilar, savollarning qiziqarliligi tinglovchi talabalarning gapirishga undaydi.

Topshiriq 2. Hikoyani 6,7 betlarini o'qing, va bahs va munozarada qo'llaniladigan nutq iboralarini toping.

- „das ist mir (doch) zu blöd“
 - „ich habe die Nase voll“
 - „warte nur, eines Tages!“
 - „Nein, danke!“
 - „Oh nein, bitte nicht!“
 - „Nein!“
 - „Schluss. Aus. Amen.“
 - „Du bist unmöglich!“
 - „Doch! Aber deshalb müssen wir / musst du noch lange nicht“
 - „Ist denn das so schwer zu verstehen?“
-
- *“Hammasi jonga tegdi”, “Kutib tur, hali kun keladi!”.*
 - *„Yo'q, rahmat“, „Iltimos, bunday qilma!“, „Bas, Tamom!“*
 - *„Senga chidab bo'lmaydi“, „Tushunish shunchalik qiyinmi?“*

Yuqorida berilgan nutq iborolari asosan kundalik hayotda ishlatilisi tufayli, tinglovchi va talabaga tanish va oson tuyuladi. Eng asosiysi esa, tinglovchi talabalar nemis tilida kundalik turmushda bahs-munozara uchun zarur bo'lgan so'z va iboralar bilan tanishadilar.

Topshiririq 3. Bahs-munozara qilish. Hamkoringiz bilan quyida berilgan holatni o'qib chiqing va shunga o'xshash janjalli holatni rolli o'yinda ifodalab bering. 2-topshriqda berilgan nutq iboralaridan foydalanishni unutmang!

<p><i>Siz shanba oqshomida do'stlaringiz Kurt, Paul, Sara va Nina bilan Futbolstadioniga bormoqchisiz. Biroq, sizning ayolingizga uyda qolish yoqadi.</i></p>	<p><i>Sizning Futbolga umuman qiziqishingiz yo'q. Siz shanba oqshomini juftingiz bilan birga xotirjam uyda o'tkazishni xohlaysiz, birgalikda film ko'rish yoki kitob o'qish sizning jonu dilingiz.</i></p> <p><i>Lekin, sizning turmush o'rtog'ingiz doimo Futbol ko'rishga boradi, shanba kunida esa u sizga vaqt ajratishini istaysiz.</i></p>
---	--

EIN STREIT

- Bilden Sie Gruppen zu je ZWEI Personen.
- Suchen Sie sich **eine** der drei Situation heraus, die Ihnen am besten gefällt.
- Streiten Sie sich mit ihrem Nachbarn, und verwenden Sie dabei alle Redemittel, die Sie zum Thema „Streit“ gesammelt haben.

<p>A</p> <p>Sie möchten am Samstagabend mit Ihren Freunden Kurt und Paul / Ihren Freundinnen Sara und Nina zum Fußball ins Stadion gehen.</p> <p>Ihr Partner / Ihre Partnerin ist allerdings ein „Stubenhocker“.</p>	<p>A</p> <p>Sie haben auf Fußball überhaupt keine Lust. Sie möchten den Samstagabend allein mit Ihrem Partner zu Hause verbringen, vielleicht lesen oder einen Film im Fernsehen sehen.</p> <p>Ihr Partner / Ihre Partnerin geht oft genug zum Fußball, diesen Samstag soll er / sie endlich einmal Zeit für Sie haben!</p>
--	---

Tinglovchilarni bahs-munozaraga chorlovchi mavzularni qo'llash, ularni nemis tilida bir-birlarining fikrlariga qarshi chiqa olish, o'z fikrini erkin ifodaly olish, haq yoki nohaq ekanliklarini isbotlashda yordam beradi. Buning natijasida esa tinglovchi talaba chet tilda erkin muloqot qilishga o'rgatadi.

Interfaol usullar o'quvchining xotirasini mustahkamlash, tanqidiy fikrlashini o'stirish, o'z ustida ishlashiga qaratilgan bo'ladi. Yuqorida qayd etilgan noan'anaviy metodlar yordamida o'quvchilar tezkor fikrlashni, guruh

bo'lib ishlashni, bir-birini tinglashni va tushunishni o'rganishadi hamda fikrlash doiralari kengayadi.

Tanqidiy fikrlash - murakkab fikriy jarayon bo'lib, xar qanday yoshda mavjud bo'ladi. Uni yuzaga keltirish uchun vaqt, qaror, turlilik, faollik, tavakkal qila olish, hurmat, baholash va fikr almashish kabilar kerak bo'ladi. Bu yo'nalishdagi o'yinlarga sinkveyn, kubik, muammoli dars kabilarni kiritishimiz mumkin.

Sinkveyn - ma'lumotni sintez va materiallarni qiziqtirgan holda yoziladigan she'r. Sinkveyn so'zi frantsuzcha so'zdan olingan bo'lib, "besh" degan ma'noni anglatadi. Bu jarayonda sinkveyn besh qatordan iborat she'rdir. Bu kabi metodlarning til o'rgatishda, ayniqsa chet tilni o'rganishdagi ahamiyati kattadir.

Muammoli dars. O'quv faoliyatida o'quvchilarni faollashtirish yo'lidagi izlanishlar muammoli ta'limni tadbiq etish va rivojlantirishga sabab bo'ladi. O'quvchi ta'lim jarayoni yuzasidan olib boriladigan muntazam nazorat bilimlarni o'zlashtirishi, muammoli ta'lim yo'llarini qo'llash darajasi bo'yicha materialni tahlil qilishi va o'z natijalarini asoslashni bilishi zarur.

Muammolikning bosqichlari quyidagicha:

Birinchi bosqich o'quv materialidagi ziddiyatlar va ularning muammo shaklida namoyon bo'lishi bilan xarakterlanadi.

Ikkinchi bosqich muammoni hal qilish usullarini jamoa tarzida izlashdan iboratdir, o'quvchilar vujudga kelgan muammoni isbotlaydilar.

Uchinchi bosqichda o'quvchilar qo'yilgan muammo mazmunini anglagach, o'zlari ishlab chiqadilar va uni o'qituvchi bilan birgalikda isbotlaydilar.

To'rtinchi bosqichda o'quvchilar o'zlari muammoni vujudga keltiradilar. Masalan : 3-kurs nemis tili yo'nalishi talabalariga Friedrich Schillerning „Räuber“ „ ya'ni „Qaroqchi“ asari o'tilganda, biz bir necha muammoni o'quvchilar hukmiga havola etishimiz mumkin.

„Räuber“ von F.Schiller

Es handelt von der Rivalität zweier Brüder, Karl und Franz von Moor. Der hässliche Franz ist der zweitgeborene Sohn und hat sich zeitlebens ungeliebt gefühlt, im Gegensatz zu seinem Bruder Karl, der sich zum Studium in Leipzig aufhält. Franz versucht durch Intrigen seinen Bruder auszuspielen, um an das Erbe seines Vaters, des Grafen Maximilian von Moor, heranzukommen.

Das Drama handelt von einem Familienkonflikt, der sich als gesellschaftlicher Konflikt entfaltet. Franz Moor intrigiert gegen den von Natur

und Vater bevorzugten Bruder Karl Moor, sodass dieser sich vom Vater verstoßen glaubt und einer Räuberbande anschließt, um (vermeintliches) gesellschaftliches Unrecht zu rächen. Beide Figuren scheitern jedoch: Franz, der zuletzt als gewissenloser Herrscher über das Moorsche Schloss von den Räubern bestürmt wird, sieht keinen Ausweg und richtet sich selbst. Karl, der zunehmend in Gewissenskonflikte aufgrund seiner Räubertaten und seines Rechtsempfindens gerät, liefert sich, nachdem er keine andere Lösung mehr sieht, der Justiz aus.

Aufgaben

- 1. Warum hat eben dieses Werk F.Schiller schlagartig berühmt gemacht?*
- 2. Wie musste der Vater mit seinen Söhnen behandeln?*
- 3. Warum beendeten die Werke in dieser Zeit mit Freitod oder Selbstmord?*
- 4. Konflikte zwischen Geschwister kommen häufig vor, wenn Sie in solcher Situation befallen, was würden Sie tun?*

Har bir kichik muammo o'quvchidan mustaqil ravishda ijodiy fikr yuritishga jalb qiladi. Ta'lim maskanlarida o'rgatiladigan deyarli barcha fanlarni davr dolzarb deb bilgan muammolar bilan bog'lash g'oyatda muhimdir. Bu esa yoshlarni fan olamidagi qiziqishlarini yanada orttiradi.

Yuqorida keltirib o'tilgan uslublarning barchasi o'zining afzallik tomonlariga ega. Har bir uslubni qabul qilish auditoriyasi mavjud va uni qo'llash ham katta mahorat talab qiladi. O'quvchilar yangi bilimlarni ilmiy izlanish, tadqiqotchilik, tajriba-sinovlar o'tkazish asosida o'zlashtiradilar. Dars jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarda ilmiy izlanishga qiziqishni uyg'otadi, ijodkorlik va bunyodkorlik qobiliyatini rivojlantiradi. Natijada egallangan bilim, ko'nikma va malakalar amaliy faoliyatda tadbiq etiladi, o'zlashtirish sifati oshadi. Buning uchun o'qituvchi mahoratli bo'lishi va mavzularning mazmuniga qarab darsni to'g'ri rejalashtirishi, mashg'ulot davomida barcha o'quvchilarni faol va ongli ishlashlariga erishmog'i lozim.

Nazorat uchun savollar

1. Til o'rganish jarayonida adabiy matnlardan qanday foydalanish mumkin?
2. Adabiy matnlar tanlashda o'qituvchi nimalarni inobatga olish zarur?
3. Og'zaki nutqni rivojlantirishda adabiy matnlar qanday yordam beradi?
4. Leksik va grammatik bilimlarni boyitishda badiiy matnlarning ahamiyati qanday?

5. Badiiy matnlar yordamida tinglovchi talablarning yozma nutqini qanday rivojlantirish mumkin?

6. Badiiy matnlar yordamida talabaning qanday til ko'nikmalari rivojlantiriladi?

7. Matnni o'qishdan avval, matnni o'qish davomida va matnni o'qib bo'lgandan so'ng bajariladigan didaktik usullarni sanab o'ting.

3-MAVZU: PEDAGOG KADRLAR UCHUN NEMIS TILIDA PROFESSIONAL TARJIMA VA INTERPRETATSIYA ASOSLARI (2 SOAT)

Tarjima mohiyatan kommunikatsiya (o'zaro muloqot) va retsepsiya (tarjimaning qabul qilinishi) jarayonlaridan iborat murakkab hodisadir. Xuddi shu jarayonlar adabiyotshunoslik uchun ham xos bo'lib, ikki turli millatga mansub adabiy asarlarni taqqoslash jarayonida ham kommunikatsiya va retsepsiya masalalari albatta tahlil qilinadi. Har ikkala romanni qiyosiy o'rganish – bu ikki millat, ikki madaniyat hamda ikki yozuvchi o'rtasidagi o'ziga xos muloqotni o'rganish demakdir. Shunday ekan, kommunikatsiya va retsepsiya tushunchalarining mavjudligi tarjimoni adabiyotshunoslik obyekt sifatida tadqiq etishga asos bo'ladi.

M.Topperring fikricha, adabiyotshunoslik metodologiyasi jahon adabiyotidagi turli milliy adabiyot namunalarini qiyoslash imkonini beradi, bu esa tarjimashunoslikka bo'lgan e'tiborning ortishiga xizmat qiladi. Demak, tarjima nafaqat til hodisasi, balki madaniyatlararo va adabiy jarayon sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarjima kommunikativ jarayon hisoblanadi va shu jihatdan ikki xil xususiyatga ega: til ichidagi jihatlar va tildan tashqari jihatlar. Til ichidagi jihatlar matnning uslubi hamda lingvistik xususiyatlari bilan bog'liq bo'lsa, tildan tashqari jihatlar lingvomadaniy omillar, milliy an'analar va ularning original hamda tarjimada qay darajada aks etishi bilan belgilanadi. Tildan tashqari jihatlarni yetarli darajada bilmaslik, ya'ni o'zga xalq madaniyatini chuqur anglamaslik tarjima sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Tarjimonlik mahoratini rivojlantirishda turli interaktiv usullar, jumladan, "Tarjimon o'yini" muhim ahamiyatga ega. Ushbu o'yinda kamida uch kishi ishtirok etadi: biri xorijlik, biri tarjimon, yana biri mahalliy shaxs rolini bajaradi. O'yin davomida "Tanishuv", "Sayohat", "Sport", "Kasb" kabi mavzular asosida

turli nutqiy vaziyatlar yaratiladi. Bu usul dialogik nutq ko'nikmalarini rivojlantiradi, tez fikrlash va hozirjavoblikni oshiradi hamda ishtirokchilarni real nutqiy muloqotga tayyorlaydi. Ayniqsa, tanishuv mavzusida muomala etiketlari, yuz ifodasi va imo-ishoralar orqali xursandchilik, hayrat, ajablanish kabi hissiyotlarni ifodalash muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarjimaning to'rtta asosiy lingvistik jihati mavjud: leksik-semantik, frazeologik, grammatik va stilistik jihatlar. Leksik-semantik jihat tarjimada imkon qadar original asarning ma'noviy mazmuni va lingvistik strukturasi saqlab qolishni nazarda tutadi. Frazeologik jihat esa frazeologizmlarning mos ekvivalentini topish, ayniqsa milliy-madaniy koloritni to'g'ri aks ettirish bilan bog'liq. Grammatik jihat original va tarjima tilining grammatik qonuniyatlariga moslik masalasini qamrab oladi. Stilistik jihat esa asardagi emotsional bo'yoqdorlik, yozuvchi uslubining saqlanishi va qay darajada berilganini belgilaydi.

Tarjima jarayonida adekvatlikka erishish muhim vazifa hisoblanadi. Adekvat tarjima barcha talablarni, jumladan, kommunikativ muloqotni hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Bunda pragmatik va grammatik vositalar muhim rol o'ynaydi. Pragmatik vositalar – dialoglar, ichki nutq, aytishuvlar kabi stilistik va emotsional ifoda shakllari bo'lib, ular kommunikativ jarayonning yetakchi omillaridan sanaladi. Grammatik vositalar esa tarjimonga o'z tilining qonuniyatlariga tayangan holda to'g'ri va tabiiy tarjima yaratishga yordam beradi. Badiiy asar tarjimasi bilan shug'ullanuvchi tadqiqotchi bir qator jihatlarni qiyosiy o'rganishi mumkin: original asar va tarjimaning muvofiqligi; yozuvchi va tarjimonning ijodiy individualligi; adabiy aloqa va tarjima; asarning retsepsiyasi; tarjima va adabiy ta'sir; janrlararo tarjima xususiyatlari; tarjima va madaniyatlararo kommunikatsiya; badiiy tarjimada lisoniy olamning qayta yaratilishi; yozuvchi va tarjimon mahorati kabi masalalar shular jumlasidandir.

Asliyat ruhini imkon qadar to'g'ri va to'la aks ettiradigan tarjima matnini yaratish uchun tarjimon nafaqat talantli badiiy so'z ustasi, balki chuqur bilimga ega, nazariy tayyorgarligi kuchli tarjimashunos olim ham bo'lishi lozim. Faqat shundagina tarjima asliyatga adekvat, mazmunan boy va estetik jihatdan mukammal bo'la oladi.

Tarjima jarayoni zamonaviy ilmiy qarashlarga ko'ra faqat ikki til o'rtasidagi oddiy "ma'no ko'chirish" emas, balki murakkab kognitiv (tafakkurga oid) jarayondir. Tarjimon matnni avvalo idrok etadi, uni o'z ongida qayta ishlaydi, tahlil qiladi va keyin boshqa til vositalari orqali qayta yaratadi. Demak, tarjima — bu interpretatsiya (talqin qilish) va rekonstruksiya (qayta qurish)

jarayonidir. Shu sababli har bir tarjima ma'lum darajada ijodiy xarakterga ega bo'ladi.

Tarjimashunoslikda ekvivalentlik tushunchasi ham muhim o'rin tutadi. Ekvivalentlik — bu original va tarjima o'rtasidagi mazmuniy va funksional moslikdir. Bunda to'liq formal moslik har doim ham talab etilmaydi; asosiysi — asarning kommunikativ maqsadi, estetik ta'siri va funksiyasi saqlanishidir. Ba'zan so'zma-so'z tarjima adekvatlikni ta'minlamaydi, aksincha, mazmuni buzishi mumkin. Shuning uchun tarjimon kontekst, nutq vaziyati va madaniy omillarni hisobga olishi zarur.

Tarjimada transformatsiya usullari ham keng qo'llaniladi. Ular jumlasiga quyidagilar kiradi:

- Leksik almashtirish (sinonim, antonim yoki umumlashtirish orqali tarjima qilish);
- Grammatik transformatsiya (so'z turkumini o'zgartirish, gap tuzilishini qayta qurish);
- Qo'shimcha kiritish yoki tushirib qoldirish (mazmuni aniq yetkazish maqsadida);
- Izohlash (milliy-madaniy birliklarni tushuntirish orqali berish).

Ayniqsa, badiiy tarjimada milliy koloritni saqlash dolzarb masalalardan biridir. Har bir xalqning o'ziga xos urf-odatlar, qadriyatlar, mentaliteti til birliklari orqali ifodalanadi. Masalan, maqollar, iboralar, realiyalar (muayyan xalq hayotiga xos tushunchalar) tarjimada muqobil vositalar orqali yoki izohli usulda berilishi mumkin. Bu jarayonda tarjimon madaniyatlararo vositachi vazifasini bajaradi.

Tarjima va retsepsiya masalasida esa tinglovchining qabul qilish darajasi muhim o'rin tutadi. Bir asarning tarjimasi boshqa madaniyat vakillari tomonidan qanday qabul qilinishi — ularning estetik didi, ijtimoiy tajribasi va madaniy tayyorgarligiga ham bog'liq. Shu bois tarjima nafaqat matn, balki yangi auditoriya uchun moslashtirilgan kommunikativ hodisa sifatida qaraladi.

Zamonaviy davrda tarjima nazariyasi yangi yo'nalishlar bilan boyimoqda. Jumladan:

- Kognitiv tarjimashunoslik (tarjimon tafakkurini o'rganadi);
- Madaniyatlararo kommunikatsiya nazariyasi;
- Diskursiv tahlil asosidagi tarjima tadqiqotlari;
- Mashina tarjimasi va sun'iy intellekt asosidagi tarjima texnologiyalari.

Biroq texnologik taraqqiyot qanchalik rivojlanmasin, badiiy tarjimada inson omili hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib qoladi. Chunki badiiy matn faqat axborot emas, balki estetik, emotsional va obrazli ifoda tizimidir.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, tarjima — bu til, tafakkur, madaniyat va ijod uyg‘unligidir. U adabiyotlar o‘rtasida ko‘prik vazifasini bajaradi, xalqlarni bir-biriga yaqinlashtiradi va jahon adabiy jarayonining rivojiga xizmat qiladi. Tarjimon esa ana shu murakkab jarayonning markazida turuvchi ijodkor va ilmiy tafakkur egasidir. Bizga ma’lumki, tarjima mohiyatan kommunikatsiya (o‘zaro muloqot) va retsepsiya (tarjimaning qabul qilinishi) kabi jarayonlardan iborat. Xuddi shu jarayonlar adabiyotshunoslik uchun ham xos bo‘lib, ikki har xil millatga mansub adabiy asarni taqqoslash jarayonida ham ushbu omillar albatta tahlil qilinadi.

Har ikkala romanni taqqoslashga kirishish – bu ikki millat, ikki madaniyat va ikki yozuvchi o‘rtasidagi kommunikatsiyani o‘rganish demakdir. Demak, kommunikatsiya va retsepsiya tushunchalarining mavjudligi tarjimoni adabiyotshunoslik obyekti sifatida o‘rganishga asos beradi.

M.Topperning fikricha, adabiyotshunoslik metodologiyasi jahon adabiyotidagi turli milliy adabiyot namunalarini qiyoslash imkonini beradi. Bu esa tarjimashunoslikka bo‘lgan e’tiborni yanada oshiradi.

Tarjima kommunikativ jarayon hisoblanadi va shu jihatdan ikki xil xususiyatga ega:

Til ichidagi jihatlar – matnning uslubi va matn bilan bog‘liq lingvistik xususiyatlar.

Tildan tashqari jihatlar – lingvomadaniy xususiyatlar va madaniy an’analarining original hamda tarjimada aks etish darajasi.

Ma’lumki, tildan tashqari jihatlarni yaxshi bilmaslik, ya’ni o‘zga xalq madaniyatini yetarlicha anglamaslik tarjima sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Tarjimonlikni rivojlantiruvchi o‘yinlar Tarjimonlik mahoratini oshirishda interaktiv metodlar muhim ahamiyatga ega.

Shulardan biri — “Tarjimon o‘yini” hisoblanadi.

Quyida biz tarjimonlikni rivojlantiruvchi o‘yinlarga to‘xtalamiz.

Tarjima kommunikativ jarayon hisoblanadi va shu jihatdan 2 xil xususiyatga ega:

Til ichidagi jihatlar- matnning uslubi va matn bilan bog‘liq lingvistik xususiyatlar

Tildan tashqari jihatlar- lingvomadaniy xususiyatlar va madaniy an’analarining original va tarjimada aks etish darajasi

Ma'lumki tildan tashqari jihatlarni yaxshi bilmaslik (o'zga xalq madaniyatini yaxshi anglamaslik) tarjimaga putur yetkazadi.

Tarjimon o'yini. qo'llanishi: ushbu o'yinda eng kamida uch kishi qatnashadi. Tahsil oluvchilardan biri xorijlik ikkinchisi esa tarjimon rolini o'ynaydi, uchinchi talaba maxalliy shaxs rolini o'ynaydi. Shuni ta'kidlash lozimki ushbu o'yinda turli mavzu va nutqiy vaziyatlardan foydalanish mumkin. Masalan, "Tanishuv mavzusi yoki sayohat, sport, kasb, mashg'ulot" kabi mavzular va ularga xos nutqiy vaziyatlar bo'lishi mumkin. Afzalligi: Dialogik nutq ko'nikmalarini o'stiradi, tez fikrlashga, hozirjavoblikka o'rgatadi va ularni nutqiy muloqotga tayyorlaydi. "Tanishuv" o'yinida tanishuv bilan bog'liq muomila etiketlarini bilish, yuz ifodasi, imo – ishoralardan foydalangan olda xursandchilik, ajablanish, hayratlanish va xushmuomilalikni ifodalovchi nutqiy muloqot etiketlarini qo'llashni bilish talab etiladi.

Asliyat ruhini imkon qadar to'g'ri va to'la aks ettiradigan tarjima matnini yaratish uchun tarjimon nafaqat talantli badiiy so'z ustasi, balki iste'dodli tarjimashunos olim ham bo'lishi kerak.

Grammatik jihat original va tarjima tilining grammatik qonuniyatlari, gap qurilishining o'zaro mos yoki nomos kelishi bilan bog'liqdir. Har bir tilning o'ziga xos sintaktik tuzilishi, so'z tartibi, zamon va nisbat shakllari mavjud bo'lib, tarjimon ana shu farqlarni hisobga olgan holda mazmunni to'g'ri va tabiiy ifodalashi lozim. Agar grammatik moslik yetarli darajada ta'minlanmasa, tarjima sun'iy yoki tushunarsiz ko'rinish olishi mumkin.

Tarjimada stilistik jihat esa asarning emotsional bo'yoqdorligini, muallif uslubining qay darajada saqlanib qolganini belgilaydi. Har bir yozuvchining o'ziga xos uslubi, tasvir vositalari, ibora tanlovi va ohangi mavjud. Tarjimon ana shu uslubiy xususiyatlarni imkon qadar to'liq yetkazishga intilishi kerak. Chunki badiiy asarning estetik qiymati ko'p jihatdan uning uslubiy boyligi bilan belgilanadi.

Tarjima jarayonida adekvatlikka erishish muhim vazifalardan biridir. Adekvatlik — bu barcha talablarni saqlagan holda, ayniqsa kommunikativ muloqotni hisobga olib amalga oshirilgan tarjimadir. Bunda nafaqat mazmun, balki asarning ta'sir kuchi va funksiyasi ham saqlanishi lozim.

Adekvatlikka erishish vositalariga quyidagilar kiradi:

Pragmatik vositalar — so'zlashuv jarayonidagi stilistik va emotsional vositalardir. Ular kommunikativ jarayonning yetakchi omili hisoblanadi.

Masalan, dialoglar, ichki nutq, aytishuvlar, murojaat shakllari, kinoya va boshqa ifoda vositalari matnning ta'sirchanligini ta'minlaydi.

Grammatik vositalar — tarjimonga o'z tilining grammatik qonuniyatlariga asoslanib tabiiy va ravon tarjima yaratishga yordam beruvchi vositalardir. Bu vositalar orqali gap tuzilishi qayta qurilishi, zamon shakllari moslashtirilishi yoki sintaktik transformatsiyalar amalga oshirilishi mumkin.

Badiiy asar tarjimasi bilan shug'ullanmoqchi bo'lgan tadqiqotchi quyidagi jihatlarni qiyosan o'rganishi mumkin:

- Original asar va tarjimaning muvofiqligi.
- Yozuvchi va tarjimonning ijodiy individualligi.
- Adabiy aloqa va tarjima jarayoni.
- Asar va uning retsepsiyasi, ya'ni qanday yaratilgani va qanday qabul qilingani.
- Tarjima va adabiy ta'sir masalasi.
- Janrlararo tarjima: lirik, epik va dramatik tur janrlaridagi o'xshashlik va farqlar.
- Tarjima va madaniyatlararo kommunikatsiya.
- Badiiy tarjimada lisoniy olamning qayta yaratilishi muammosi.
- Yozuvchi va tarjimon mahorati masalalari.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, asliyat ruhini imkon qadar to'g'ri va to'la aks ettiradigan tarjima matnini yaratish uchun tarjimon nafaqat talantli badiiy so'z ustasi, balki chuqur bilim va nazariy tayyorgarlikka ega bo'lgan iste'dodli tarjimashunos olim ham bo'lishi kerak. Faqat shundagina tarjima asliyatga adekvat, mazmunan boy va estetik jihatdan mukammal bo'la oladi.

IV. GLASSORIY

Adaptive learning) – tinglovchining bilim darajasi, qiziqishi va ehtiyojiga moslashtirilgan individual o‘qitish texnologiyasi.

Autentik materiallar (Authentische Materialien) – real hayotda qo‘llaniladigan, maxsus dars uchun soddalashtirilmagan matn, audio yoki video materiallar (gazeta, reklama, intervyu va b.).

Blended learning (aralash ta’lim) – an’anaviy dars va onlayn o‘qitish elementlari birlashtirilgan ta’lim modeli.

Baholash mezonlari (Bewertungskriterien) – tinglovchining bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini aniqlash uchun belgilangan ko‘rsatkichlar.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) – fan va tilni integratsiyalashgan holda o‘qitish yondashuvi (masalan, geografiyani nemis tilida o‘rganish).

Kommunikativ kompetensiya (Kommunikative Kompetenz) – chet tilida samarali muloqot qilish uchun zarur bilim, ko‘nikma va strategiyalar majmui.

Differensial o‘qitish (Differenzierung) – tinglovchilarning individual farqlarini hisobga olgan holda o‘qitish.

Didaktik o‘yinlar (Didaktische Spiele) – til ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan o‘quv o‘yinlari.

Elektron ta’lim (E-Learning) – raqamli texnologiyalar va internet orqali amalga oshiriladigan o‘qitish jarayoni.

Evropa til kompetensiyalari tizimi (GER/CEFR) – chet tilini bilish darajalarini A1–C2 bo‘yicha belgilovchi xalqaro mezon.

Flipped classroom (teskari sinf) – nazariy materialni uyda o‘rganib, darsda amaliy faoliyat bajarishga asoslangan metod.

Formativ baholash (Formative Bewertung) – o‘qish jarayonida muntazam olib boriladigan rivojlantiruvchi baholash.

Gamifikatsiya (Gamification) – o‘qitishda o‘yin elementlari (ball, daraja, mukofot)dan foydalanish.

Grammatik kompetensiya (Grammatische Kompetenz) – tilning grammatik tuzilishini to‘g‘ri qo‘llash qobiliyati.

Hamkorlikda o‘qitish (Kooperatives Lernen) – tinglovchilar guruhda ishlash orqali bilim egallaydigan metod.

Holistik yondashuv (Ganzheitlicher Ansatz) – tilni barcha ko‘nikmalar (tinglash, gapirish, o‘qish, yozish) birligida o‘rgatish.

Interaktiv metodlar (Interaktive Methoden) – tinglovchini faol ishtirok etishga undovchi metodlar (munozara, rol o‘yinlari).

Interkultural kompetensiya (Interkulturelle Kompetenz) – boshqa madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish qobiliyati.

Kommunikativ metod (Kommunikative Methode) – tilni real muloqot jarayonida o'rgatishga asoslangan metodika.

Kompetensiyaviy yondashuv (Kompetenzorientierter Ansatz) – bilimdan ko'ra amaliy ko'nikma va kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim.

Leksik kompetensiya (Lexikalische Kompetenz) – so'z boyligi va uni to'g'ri qo'llash qobiliyati.

LMS (Learning Management System) – onlayn ta'limni boshqarish platformasi (Moodle, Google Classroom).

Mobil o'qitish (Mobile Learning) – smartfon va planshetlar orqali o'qitish.

Multimodal o'qitish – matn, audio, video va vizual vositalar birgalikda qo'llaniladigan ta'lim.

Projekt metodi (Projektmethode) – tinglovchilar mustaqil loyiha bajarish orqali tilni o'rganadigan metod.

Portfel baholash (Portfolio) – tinglovchining ishlar to'plami asosida baholash.

Rol o'yinlari (Rollenspiele) – real kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish orqali til o'rganish.

Raqamli kompetensiya (Digitale Kompetenz) – AKT vositalaridan samarali foydalanish qobiliyati.

Scaffolding – tinglovchiga bosqichma-bosqich yordam berish orqali mustaqil o'rganishga olib kelish usuli.

Student-centered learning – tinglovchi markazidagi ta'lim modeli.

Task-based learning – vazifaga asoslangan til o'qitish metodikasi.

Texnologiyaga asoslangan o'qitish – AKT vositalari orqali til o'rgatish.

Uzluksiz baholash – o'qish jarayonida muntazam monitoring va baholash tizimi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

Maxsus adabiyotlar

1. Hermann Funk, Christiane Kuhn. DLL 4. Aufgaben, Übungen, Interaktion. Ernst Klett Sprachen GmbH, Stuttgart. 2017. 209 S.
2. Michael Schart, Michael Legutke. Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung Ernst Klett Verlag, Stuttgart. 2020. 237 S.
3. Axel Rachow. Spielbar. Seminare Verlags GmbH. Bonn 2023. 230 S.
4. Peter Dürrschmidt, Susanne Brenner. Methodensammlung für Trainerinnen und Trainer. Seminare Verlags GmbH. Bonn 2023. 368 S.

Elektron ta'lim resurslari

5. <http://www.learningapps.com>
6. <http://hueber.de/lernen/deutsch-als-fremdsprache/pg>
7. http://www.schubertverlag.de/aufgaben/arbeitsblaetter_index.html
8. <http://www.daf-links.de/linksammlung/uebungen.html>

